T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRSAL ALANDA KADIN EMEĞİ VE KADININ YERİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Burçin YİĞİT

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2022

Dr. Öğr. Gör. Fatma ÖCAL KARA danışmanlığında, Burçin YİĞİT' in hazırladığı **"Kırsal Alanda Kadın Emeği ve Kadının Yeri: Şanlıurfa İli Örneği"** konulu bu çalışma 15/06/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bitki Koruma Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman : Dr. Öğr. ÜyesiFatma ÖCAL KARA ……..

Üye : Doç. Dr. Songül AKIN …….

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Remziye ÖZEL …….

Bu Tezin Bitki Koruma Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof. Dr. İsmail HİLALİ
Enstitü Müdürü

Bu Çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir.
Proje No: 21085

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserlerini kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET i
ABSTRACT i
TEŞEKKÜR iii
ŞEKİLLER DİZİNİ iv
ÇİZELGELER DİZİNİ v
1. GİRİŞ 1
1.1.Toplumsal Cinsiyet 1
1.2. Kadın Emeği 2
1.3.Türkiye'de Tarımda Kadın Emeği ve Yeri 3
1.4. Araştırma Amaçları 6
1.5.Araştırma Varsayımları 7
1.6. Araştırma Soruları 8
1.6.1. Kırsalda kadın emeği ve yerine yönelik sorular 8
1.6.2. Toplumsal cinsiyete yönelik sorular 8
1.6.3. Tarımda kadın emeğinin görünür kılınmasına yönelik sorular 9
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 10
2.1.Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar 10
2.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar 18
3. MATERYAL ve YÖNTEM 20
3.1.Materyal 20
3.2. Yöntem 20
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 22
4.1.Sosyo Demografik Bulgular 22
4.2.Ailenin Gelir ve Mülkiyet Durumuna Yönelik Bulgular 25
4.3. Kadınların Tarımsal Üretimdeki Etkinliklerine Yönelik Bulgular 26
4.4. Kadınların Hayvansal Üretimdeki Etkinliklerine Yönelik Bulgular 29
4.5. Kadınların Çalışma Şartlarına Yönelik Araştırma Bulguları 31
4.6. Kadınların Mevsimlik İşçilik Durumuna Yönelik Bulgular 32
4.7. Kadınların Çalışma Şartlarına Yönelik Araştırma Bulguları 35
4.8. Kadınların Boş Zaman Etkinliklerine Yönelik Bulgular 37
4.9. Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanmasına Yönelik 39
Bulgular 39
4.10. Kadınların Tarımsal Konulardaki Bilgi Alma Kaynağına Yönelik Bulgular 40
4.11. Toplumsal Cinsiyete Yönelik Araştırma Bulguları 42
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 53
5.1. Sonuçlar 53
5.2. Öneriler 54
KAYNAKLAR 57
EKLER 60
EK 1: Anket Çalışması 60

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KIRSAL ALANDA KADIN EMEĞİ VE KADININ YERİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Burçin YİĞİT

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÖCAL KARA
Yıl: 2022, Sayfa:63

Bu araştırmada Şanlıurfa iline bağlı 5 ilçe ve bunlara bağlı köylerde toplam 250 tarımda çalışan kadınla yüz yüze anket çalışması yapılmış ve toplamda 237 anket araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Görüşmelerde kadınlara çalışma şartları, toplumsal cinsiyet ve mevsimlik işçilik üzerine sorular sorulmuş ve bu bağlamda cevaplar alınmıştır. Bu çalışmanın temel amacı kırsalda görünmez olan kadın emeğini ve kadının değerini görünür kılmaktır. Kadınların sosyal güvencesiz olarak çalışmaları ve mevsimlik işçilik yapan kadınların çalışma şartlarının zorluğu bu emeğin görünmezliğini ortaya çıkarmaktadır. Şimdiye dek olan çalışmalar incelendiğinde tarımla ilgili birçok çalışma yapılmıştır ancak kırsalda çalışan kadınlarla ilgili çalışmalar sınırlıdır. Bu bağlamda araştırmamız, tarımda çalışan kadınların görünmez emeği ve karşılaştıkları problemleri üzerine olmuştur. Kadınların tarımda çalışırken hem tarlada hem hane içinde verdiği emeğin boyutu, çalışma koşulları ve toplumsal cinsiyet açısından incelenmiştir.Araştırmamızda kadın emeğinin bu görünmezliğinin ortadan kaldırılması için kadınların sigortasız ve güvencesiz olarak çalışmalarının önüne geçilmesinin, özellikle mevsimlik işçi olarak çalışan kadınların barınma ve hayat şartlarının iyileştirilmesi yönünde adımlar atılmasının gerekliliği, Tarımdaki emeklerine karşın Tarımsal Yayım çalışmalarından yararlanmadıkları saptanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Tarımda Kadın Emeği, Toplumsal Cinsiyet, Mevsimlik İşçilik, Tarımsal Yayım

ABSTRACT

MScThesis

WOMEN'S LABOR AND WOMEN'S PLACE IN THE RURAL: THE CASE OF SANLIURFA

Burçin YİĞİT

Harran University
Institute of ScienceandTechnology
Department of AgriculturalEconomics Consultant Instructor

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÖCAL KARA
Year:2022, Page:63

In this research, a survey was conducted with 250 women working in agriculture in 5 districts of Şanlıurfa province and their villages, and a total of 237 complete survey data were obtained. In the interviews, the women were asked questions about working conditions, gender and seasonal work, and answers were received in this context. The main purpose of this study is to make visible the invisible women's laborand the value of women in the countryside. The fact that women work without social security and the working conditions of seasonal workers reveal the invisibility of this labor. When the studies so far are examined, many studies have been done on agriculture, but studies on women working in rural are as are limited. In this context, our research has been on the invisible labor of women working in agriculture and the problems they face. While working in agriculture, the size of the labor given by women both in the field and in the household, working conditions and gender were examined. In our research, it has been determined that in order to eliminate this invisibility of women'slabor, it is necessary to prevent women from working without in surance and without security, and to take steps to improve the shelter and living conditions of women working as seasonalworkers.

KEYWORDS: Women'sLabor in Agriculture, GenderSeasonalLabor, DomesticİnvisibleWoman Labor

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının seçimi, planlanması ve yürütülmesinde, benden ilgi ve yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve hoşgörüsünden yararlandığım değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÖCAL KARA'ya, tez savunmamda görev alan değerli jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Remziye ÖZE'e ve Doç. Dr. Songül AKIN'a teşekkür ederim.

Bilgi ve deneyimleriyle bana destek veren Ziraat Yüksek Müh. Aslıhan ÇAKMAK' a, Ziraat Yüksek Mühendisi Serdar BOZKURT'a, Ziraat Mühendisi İsa FIRATLI'ya, saha çalışmalarımda benden yardımlarını esirgemeyen Mehmet KURT'a, Ziraat Mühendisi Halil ACAR'a ve Salih KAPLAN'a ve anket sorularıma içtenlikle ve sabırla cevap veren tüm kadın tarım çalışanlarına ve arkadaşlarım Ayşe BİZ ve Hava BİRSEN'e teşekkür ederim.

Son olarak beni bugünlere getiren maddi ve manevi her konuda desteklerini benden esirgemeyen ailemin bütün fertlerine teşekkür ederim.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.1. Sektörlere göre kadın istihdam durumu……..6

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 1.1.2021 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi istatistikleri…….…5
Çizelge 3.1.Anket çalışması yapılan ilçeler…….....…….…..21
Çizelge 4.1.Sosyo-Demografik özellikler…….....……..…….....22
Çizelge 4.2.Medeni Durum ile Öğrenim Durumu Arasındaki ilişki……..…….....24
Çizelge 4.3.Ailenin gelir ve mülkiyet durumu……..…….....25
Çizelge 4.4.Tarımın ailenin temel geçim kaynağı olup olmama durumu……..…….....26
Çizelge 4.5. Tarımda hangi işlerin yapıldığı…….…….…..27
Çizelge 4.6.Kadının tarımsal işlerde günlük çalışma süresi……..…….....28
Çizelge 4.7.Kadınların çalışma karşılığında bir gelir elde etme durumu…….....28
Çizelge 4.8.Kadının tarımla ilgili bir kursa katılma durumu…….....29
Çizelge 4.9.Hayvansal üretimde hangi işlerin yapıldığı…….....30
Çizelge 4.10.Hayvansal üretim işlerinde günde kaç saat çalışılma durumu…….....30
Çizelge 4.11.Tarımda çalışma başlama yaş durumu……..…....31
Çizelge 4.12.Ücretli olarak başkasının arazisinde çalışılma durumu……..….....32
Çizelge 4.13.Mevsimlik işçi olarak çalışılma durumu…….…….....32
Çizelge 4.14.Yılda kaç ay mevsimlik işçi olarak çalışıldığı...…….....33
Çizelge 4.15.Çalışma koşullarından memnuniyet durumu…….…….....33
Çizelge 4.16.İşverenin mevsimlik işçi olarak çalışan kadınlara karşı davranışlarından memnuniyet durumu….....34
Çizelge 4.17.Mevsimlik işçilerin emeklerinin karşılığını alıp almama durumu…….35
Çizelge 4.18.İlçeler göre mevsimlik işçi dağılımı…...…….....…35
Çizelge 4.19.İşveren tarafından sigorta yapılma durumu…….....36
Çizelge 4.20.Tarımda çalışırken iş kazası geçirme durumu……..…….....37
Çizelge 4.21.Şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidip gitmeme durumu…….....37
Çizelge 4.22.Şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidip gitmeme durumu….……...38
Çizelge 4.23.Kadınların ev işleri ve tarlada çalıştığı saatler dışında kendilerine zaman ayırma durumu…….…….……...38
Çizelge 4.24.Tarımla ilgili konularda bilgi vermek için mühendislerin kırsala gidip gitmeme durumu…….…….....39
Çizelge 4.25.Köye gelen mühendislerin kadınlarla görüşme durumu…….....40
Çizelge 4.26.Tarımsal konulardaki bilgilerin ne şekilde öğrenildiği…….....40
Çizelge 4.27.Tarımsal yayım çalışması için danışmanın gelme durumu…….....41
Çizelge 4.28.TV ya da radyodan tarımsal konularda bir şeyler öğrenilme durumu…….....41
Çizelge 4.29.Kadınların tarımla ilgili broşür alıp almama durumu…….....42
Çizelge 4.30.Ailede herhangi bir konuda kadınların fikrine başvurulup başvurulmama durumu 43
Çizelge 4.31.Ev işlerinde günde kaç saat çalışıldığı…….....44
Çizelge 4.32.Kadınların tarımda çalışmasına ilişkin tutum ve algı ortalamaları (1)…….....45
Çizelge 4.33.Kadınların tarımda çalışmasına ilişkin tutum ve algı ortalamaları (2)…….....47
Çizelge 4.34.Kadınların tarımda çalışmasına ilişkin tutum ve algı ortalamaları (3)…….....49

1. GİRİŞ

1.1.Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet denildiği zaman her ne kadar aklımıza biyolojik ayrım gelse de, bu tanım daha çok kadına ve erkeğe toplum tarafından atfedilen şekillendirmeleri kapsamaktadır (Özmete, 2016). Her toplumun kendine özgü kadın ve erkeğe yüklenen spesifik rolleri ve bu rollere dair davranış beklentileri bulunmaktadır (Şahin, 2019).

Doğumdan itibaren başlayıp, daha sonrasında devam eden bu süreçte belli davranış kalıplarının öznesi haline geliriz. Çocuklar için seçilen eşyaların renginden, oyuncağın ve oyunların türüne kadar belirli cinsiyet kalıpları içinde çocuktan beklenen davranış modellerinin inşası oluşturulur ve bunlar zamanla belirginleşir. Bu rol ve davranış kalıplarının çizgileri nettir ve bu çizgilerden ayrılmasına genelde müsaade edilmez, olası bir durumda da sert bir tepki gösterilir (Vatandaş, 2007).

Cinsiyet eksenli iş dağılımı, toplum ve aile içinde olan ayrımı keskinleştirmekle kalmaz, toplumsal olanaklar konusunda da sıkıntılar yaşatır. Bu sıkıntılar sadece kadınların değil, toplumun iktisadi, politik ve kültürel açıdan da sıkıntılar yaşamasına neden olur (Özaydınlık, 2014). Çocukluktan getirdiğimiz cinsiyet eksenli rol ve davranış şekillerimiz hayat boyunca kendini gösterir. Oyuncağın türü ve rengi ile başlayan süreç kadının asli görevinin ev işlerini yapmak, çocuk-yaşlı bakımından tek başına sorumlu olmasıyla devam eder. Kadın daha çok aile içine dönük, ev işleriyle ilgilenen; erkek ise otorite sahibi, daha toplumsal, evin reisi ve ailenin maddi sorumluluğuna sahip kişi olarak görülmektedir (Yılmaz,
2018).

Sonuç olarak denilebilir ki; toplumsal cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılması en azından asgari düzeye indirgenebilmesi için; küçük yerleşim birimlerinde toplumsal hizmete dayalı alanlar oluşturularak kadın-erkek arasındaki eşitsizlik hakkında farkında oluşturulması, eğitim programlarının toplumsal cinsiyet konusunda daha

eşitlikçi ve hoşgörü bazlı yapılması gerektiği, kadının hem devlet hem toplum hem aileleri tarafından daha kuvvetli bir biçimde desteklenmesi gerekmektedir. Kadının durumunun iyileştirilmesi ailenin, ailenin iyileştirilmesi ise toplumun iyileşmesi demektir (Özmete, 2016).

1.2. Kadın Emeği

Dünya genelinde yoksulluk sınırındaki 10 kişinin 7'si kadındır. Oysaki kadınlar toplam işgücünün 3/2'sini oluştururlar. Kadınların çalışma süreleri erkeklerin çalışma sürelerinden daha uzundur. Dünya geneli toplam gıdanın yarısını kadınlar üretmektedirler. Buna karşın kadınların elde ettikleri gelir azımsanacak düzeydedir. Tüm bunlara ek olarak; kadınların aile ekonomisine katkı sağlamak ve ekonomik birikimi sürekli kılmak amacıyla da karşılığı olmayan ev işlerinde ve ev yönetiminde de yer aldığı bilinmektedir (Kara ve Binici, 2003).

Kadının iş hayatında yer alması hem kendi hayatına hem çevresine hem de ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Kadının, bu karşılıksız emeği sonucunda; eş ve çocuklar daha kolay iş bulabilme fırsatı elde etmekte ve ileriki dönemler için potansiyel işgücünü oluşturacak kuşaklar yetiştirmektedir (Kara ve Binici, 2003).

Gelişmekte olan ülkelerde toprağın hazırlanıp, ürünün alınmasına kadar kadınlar tarımda önemli yer edinmektedir. Ekinin toplanmasından sonra ise depolama, ayıklama ve bakım gibi işlerde de kadınlar önemli görevler üstlenmektedir. Bunun yanı sıra bazı ailelerde kadınlar sadece tarımda değil, hayvansal işlerde de yer almaktadır (Bayraktar ve Gaytancıoğlu, 2000). Ayrıca üretim yapmak amacıyla tarla bahçede veya üretimin yapıldığı diğer yerlerde buraların temizliği ve düzeni hem de hane içi ev temizliği ve düzeni, çocukların bakımı ailenin beslenmesi de yine üreticinin verimli bir çalışma elde etmesine imkan sağlayan önemli bir emektir ve bu emek göz ardı edilemez (Sarptürk, 1990).

Kadınların aktif iş hayatında yer alması bakımından kentsel ve kırsal bölgelerde önemli farklar bulunmaktadır. Türkiye'de kadın istihdamı özellikle tarım sektöründe

yer almaktadır. Kırsal alanda çalışan kadınların %74.7'si,erkeklerin ise %32.8'lik bir kısmı tarımda çalışmaktadır. Buna rağmen kadınların hayatında ekonomik özgürlük anlamında ciddi bir iyileşme sağlanamamıştır. Bunun nedeni de kadınların %90.6'sının ücretsiz aile işçisi olarak görülmesidir (Kara ve Binici, 2003).

Sınırlı mülk sahipliği, kadınlara yönelik yeterli teknolojinin olmaması, kadınların yayım hizmetlerinden faydalanamaması, mali hizmetlere ulaşmanın zorluğu, vakit kalmaması, eğitim olanaklarına yeterince erişememe ya da faydalanamama, aile içinde fazla söz sahibi olmama gibi kötü şartlar kadınların düşük verimle çalışmasına neden olan sosyo-ekonomik ve politik nedenler olarak belirtilmiştir (Kasnakoğlu, 2000).

Sonuç olarak; her ne kadar ataerkil bir toplumda yaşayıp, bunun etkilerini tarımsal üretim sürecinde de bizzat görüyor olsak da kadın tarımsal üretim sürecinin hem ön hem de arka planında dinamik bir şekilde yer almaktadır. Kadının bu dikkate alınmayan emeği, erkek üreticiye, aileye ve de topluma ciddi anlamda kazanımlar elde ettirmektedir. Fakat son yıllarda yürütülen kamusal tarım ve yayım çalışmalarında, geniş kitlelere ulaşılıp, yeterli düzeyde olmasa da kadınların emek ve yeri biraz olsun anlaşılmış, kadınlara el sanatları dışında, üretim teknikleri konusunda da kurslar verilmiş, bu kursların hem ülkemize hem de tarımsal alanda çalışan kadınlara önemli faydası olmuştur (Aktaş 2005).

1.3.Türkiye'de Tarımda Kadın Emeği ve Yeri

Dünya Bankası verilerine göre, Türkiye'de kadınların işgücü piyasasına katılım ve istihdam oranları oldukça düşüktür (WB, 2014). 2013 yılında Türkiye'de kadının işgücüne katılım oranı %30,8 iken, istihdam oranı %27,1'dir. Diğer yandan, Türkiye'de işsizlik ve istihdam ile ilgili tanımların son derece değişken olduğunu ve sık sık değiştiğini de belirtmek gerekir.

Türkiye ekonomisinde tarımın, tarımın içinde de kadının emeğini ve yerini anlayabilmek amacıyla birtakım istatiksel veriler bize konu ve konunun

değerlendirilmesi hakkında çarpıcı sonuçlar sunmaktadır (Önal, 2010; Özuğurlu, 2011). Türkiye uzun yıllar boyunca ekonomisi tarıma dayalı bir şekilde gelişme gösteren bir ülkedir. Bu sebeple tarım sektörü Türkiye ekonomisinde, kadın ise bu sektörün içinde önemli ancak değeri bilinmeyen bir paya sahiptir. Ülkemizde ve dünyada kadının emeği ve yerini karşılaştırdığımızda arada çok bir fark yoktur. Tarım, diğer sektörlere oranla kadın istihdamının ve emeğinin yoğun olduğu bir sektördür. Kadın emeğinin ön plana çıktığı işlerde kadınlar yine becerilerini göstermektedir (Yaman Öztürk ve Akduran, 2020).

Toplumun örfi yapısı ve ekonomik düzeyi kırsal alanda yaşayan kadınların tarımda yer almasıyla yakından ilişkilidir. Türkiye tarımında aile içi emek ön planda olduğundan iş bölümü arasında keskin bir fark yaşanmamakta ve bu da ev işleriyle bir ekonomik faaliyet olan tarım işlerinin nitelendirilmesinin zorlaşmasına neden olmaktadır (Candan ve Özalp Günal, 2015).Kadın-erkek arasındaki işbölümü, tarımsal üretimde cinsiyetler arası iş farklılığının olmasına yol açmıştır. Erkekler daha çok sulama ve makine gücünün gerektiği yerlerde çalışırken, kadınlar tohum ekme, ot ayıklama, çapa ve ekinin toplanması gibi bilek gücünün gerektiği yerlerde çalışmaktadır (Urhan, B ve Etiler,2011). Kırsalda belirgin bir şekilde olan ataerkil yapı işbölümü konusunda da göz önündedir. Bu durum kadının vermiş olduğu emeğin karşılığını almasında dahi etkili olmuştur (Kulak, 2011). Kadınlar tarımda ücretsiz aile işçisi şeklinde yer almaktadır. Kır nüfusu Türkiye'de önemli bir paya sahipken, kadınların da bu nüfus içerisinde önemli bir yeri vardır (Yaman, 2015).

Kırsalda kadın emeği, bir yandan ailenin ev içi gıda teminine fayda sağlarken, bir yandan da ürettiği ürünlerle Pazar ihtiyacını karşılayıp, tarımsal üretimin devamlılığını sağlamaktadır. Ancak kadınların bu emeğinin maddi hiçbir karşılığı olmayıp, sadece piyasada emek değeri vardır. Kadının emeğinin bu karşılığı ailenin ekonomik yapısının iyileştirilmesi bakımından önemlidir (Hablemitoğlu, 1998; akt. Candan &Özalp Günal, 2013). Neo-liberalist politikaların tarımsal üretim üzerinde de etkisini göstermesiyle tarım sektörü gelir getirici konumunu kaybetmiştir. Kadınların var olan sorunlarına ek olarak, neo-liberalist politikalar kadının işgücüne katılmasında

ve tarımın her alanında yer alan kadının şartlarının daha da zorlaşmasına neden olmaktadır (Candan ve Özalp Günal,2013).

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre; Türkiye nüfusu 31 Aralık 2021 itibariyle,84 milyon 680 bin 273 kişiye ulaşmıştır. Erkek nüfus 42 milyon 428 bin 101 kişi olurken, kadın nüfus 42 milyon 252 bin 172 kişi oldu. Diğer bir deyişle toplam nüfusun %50.1' ini erkekler, %49.9'unu ise kadınlar oluşturur. İl ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı %93,2 olurken, belde ve köylerde yaşayanların oranı bir önceki yıla göre %7'den %6.8' e düşmüştür (TÜİK,2021).

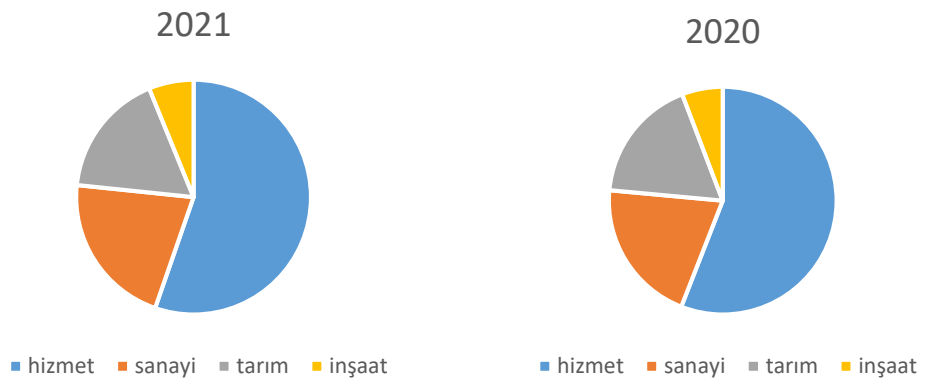
2021 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre (Çizelge 1.1.) Türkiye'de 57 milyon 459 bin 186 kişi 15 yaş ve üzerindedir. TÜİK verilerine göre işgücü oranı bir önceki yıla göre artış göstererek 32 milyon 716 bin kişiye ulaşmıştır. İşgücüne katılım oranı ise %51.4 olarak belirlenmiştir. Bu oran erkeklerde %70.2 iken kadınlarda ise %32.8 olarak bulunmuştur (TÜİK,2021).

Çizelge 1.1. 2021 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi istatistikleri

	Toplam	Erkek	Kadın
Bin kişi			
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	63 704	31 533	32 172
İşgücü	32 716	22 156	10 560
İstihdam	28 797	19 792	9 005
İşsiz	3 919	2 364	1 554
İşgücüne dâhil olmayanlar	30 989	9 377	21 612
İşgücüne katılım oranı	51,4	70,3	32,8
İstihdam oranı	45,2	62,8	28,0
İşsizlik oranı	12,0	10,7	14,7
Genç nüfusta işsizlik oranı(15-24 yaş arası)	22,6	19,4	28,7

Bu dönemde TÜİK tarafından, istihdam edilenlerin sayısı tarım sektöründe 4 milyon 948 bin kişi, sanayi sektöründe 6 milyon 143 bin kişi, inşaat sektöründe 1

milyon 777 bin kişi, hizmet sektöründe ise 15 milyon 928 bin kişi olarak belirlenmiştir. Yine 2021 TÜİK verilerine göre kadınların en çok istihdam ettiği sektörün hizmet sektörü olduğu belirtilmiştir.

Şekil 1.1. Sektörlere göre kadın istihdam durumu (TÜİK, 2021)

Kırsalda çalışan kadının emeğini anamalcı toplum düzeni ve erkek egemen toplumsal normlardan ayrı düşünmek imkansızdır. Bu nedenle kadın ücretli ve ücretsiz olmak üzere çok yönlü bir emeksel işleve sahiptir (Yaman Öztürk, 2016).

Kırsalda kadının hane içi yeri ve önemi çocuk, eğitim ve diğer unsurlara bağlı olarak artarken, ekonomiye olan katkısı da aile içindeki yerini ve önemini o derece artırmaktadır (Kandiyoti, 1997). Tarımda kadının yerine bakıldığında kadın-erkek arasındaki ayrımın burada da karşımıza çıktığı görülmektedir. Kadın aktif olarak tarımsal üretim faaliyetlerine katılmış olsa da emeğinin karşılığının farkına varamamıştır (Ecevit, 1994). Bu nedenle üretim faaliyetlerinde kadının emeğinin görünür kılınması da zorlaşmıştır.

1.4. Araştırma Amaçları

Araştırmaya başlanmadan önce amaçlar belirlenip, bu amaçlar çerçevesinde anketler hazırlanıp araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın amaçlarını,

- ✓ Şanlıurfa'da kırsal alanda çalışan kadınların emeğinin temel görünümlerini ortaya koymak,

- ✓ Toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerini ortaya koymak,
- ✓ Tarımda kadının yerini belirlemek,
- ✓ Kadının tarımda güvencesiz ve eşitsiz emeğinin görünmezliğinin belirlenmesi,
- ✓ Ve kadının tarımda güvencesiz ve eşitsiz emeğinin görünmezliğinin görünür kılınması ile kadın hakları mücadelesinde kamusal önlemler almak ve politikalar üretmek adına sorunlara yönelik öneriler geliştirmekoluşturmuştur.

1.5.Araştırma Varsayımları

Araştırmanın gayesine bağlı olarak istatistiki incelemeler yapılırken bazı varsayımlar dikkate alınmalıdır. Bu varsayımların tekabül etme oranına göre yapılacak istatistiki testler oluşturulmaktadır. Bu testler bilginin nasıl bir dağılıma sahip olduğuna, varyansın biribirine eşit olması şartını sağlayıp sağlamadığına bağlı olarak parametrik ve non-parametrik testler veri analizinde kullanılan iki yöntem çeşididir (Garson, 2012; Neideen and Brasel, 2007).

Aziz (1990), varsayımları; bilimsel araştırmaların olmazsa olmaz unsurlarından biri olarak görmüştür. Varsayımların araştırmanın konu ve hedefine yönelik olarak araştırmada yer aldığını belirtmiştir. Araştırmanın hedefi bir konunun ispatı ve sonuçların aynı durumlar için genellenmesi ise varsayımlar araştırmanın konu ve hedefine yönelik olarak hazırlanmalıdır. Bu da konu üzerine yapılan ön hazırlıkların ne kadar iyi yapıldığı ile ilgilidir.

Bu amaçla araştırmada ulaşılması düşünülen hedeflerin belirlenmesi, izlenecek yolun kestirilebilmesi ve sonuçları tahmin etmek için ilk olarak araştırma varsayımları göz önünde bulundurulmuştur. Sonrasında; anket soruları belirlenen hipoteze göre oluşturulup, anket çalışması yapıldıktan sonra araştırma bulguları bu hipotezler dayanak alınarak belirlenmiştir.

Araştırma varsayımları, 4. kısımda ayrıntılı bir şekilde incelendiğinden bu kısımda geniş yer verilmemiştir. Fakat araştırmanın ana varsayımı ‘’Kırsal alanda çalışan kadınların emeği, bu emeğin evin ekonomisine katkısı ve tarımda yoğun olarak

kadın emeği kullanılmasına rağmen kadın emeğinin görünür olmadığı'' biçimimdedir. Bu varsayım temelinde araştırmamızın yol pusulası belirlenmiştir.

1.6. Araştırma Soruları

Çalışmada incelenecek sorular, öncesinde araştırma varsayımlarına ve amaçlara yönelik belirlenmiştir. Araştırma soruları "Kırsalda Kadın Emeği ve Yeri", "Toplumsal Cinsiyet" ve ''Tarımda Kadın Emeğinin Görünür Kılınmasına'' yönelik araştırma soruları olarak sınıflandırılarak dizgesel bir biçimde aşağıda sunulmuştur.

1.6.1. Kırsalda kadın emeği ve yerine yönelik sorular

- ✓ Tarım ailenin temel geçim kaynağı mıdır?
- ✓ Kadınlar çalışmaları karşılığı kendileri bir gelir elde etmekte midir?
- ✓ Mevsimlik işçi olarak çalışmakta mıdır? Çalışma koşullarından memnuniyet durumu nasıldır?
- ✓ Tarımla ilgili herhangi bir kursa eğitime katılmışlar mıdır?
- ✓ Tarımda çalıştığı sürece çocuklarına yeterli vakit ayırabilmekte midir?
- ✓ Tarım sektöründe çalışmaktan memnuniyet durumu nasıldır?

1.6.2. Toplumsal cinsiyete yönelik sorular

- ✓ Toplumsal cinsiyet ayrımı hakkında ne düşünmektedirler? Varsa bu ayrımı en çok hissettikleri anlar ne zamandır?
- ✓ Kadınların öğrenim durumu ne seviyededir?
- ✓ Kadın tarım ya da tarım dışında ne tür işlerle uğraşmaktadır ve bu işlerden kendine kalan zaman dilimi nedir? Varsa bu zaman dilimini nasıl değerlendirmektedir?
- ✓ Tarımsal konularda bilgileri kimlerden ya da hangi kaynaklardan almaktadırlar?
- ✓ Örgütlenme isteği var mıdır?
- ✓ Kadınların politikada yeterince yer aldığını düşünmekte midirler ?

- ✓ Kadınların toplumda güçlendirilmesi için neler yapılmalıdır?
- ✓ Kadınlar tarımsal yayım hizmetlerinden ne ölçüde yararlanmaktadırlar?

1.6.3. Tarımda kadın emeğinin görünür kılınmasına yönelik sorular

- ✓ İşveren tarafından sigortaları yapılmakta mıdır?
- ✓ Toplum tarımda çalışan kadının emeğine saygı duymakta mıdır?
- ✓ Kadınların ücretli işte çalışmaları hane kararlarına etki etmekte midir?
- ✓ Tarım kooperatiflerine üye olunması hakkında ne düşünmektedirler?
- ✓ Tarımda çalışan kadınların sigorta girişlerinin yapılması kadınların toplum tarafından görünür kılınmasına olumlu etki etmekte midir?

Bu araştırma soruları çerçevesinde anket oluşturularak tarımsal üretimde çalışan kadınlarla anket çalışması yapılmıştır. Ankete verilen cevaplar araştırma bulguları kısmında detaylı olarak açıklanmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Araştırma konusu ile ilgili olarak yurtiçi ve yurtdışında yapılan benzer araştırmaların kısa özetleri aşağıda verilmiştir.

2.1.Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Sarptürk (1990), "Adana Kır Toplum Yapısı İçinde Kadının Yeri" konulu çalışmada toplumsal statü farklılıklarının birçok alanda görüldüğü gibi kırsalda da göze çarptığını belirtilmiştir. Kadınların, hem hane içi işlerde hem de üretimde aktif olarak yer aldıkları ve bu harcadıkları emeğin çoğu kez dikkate alınmadığı belirtilmiş, bunun kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerinden söz edilmiştir. Temel eğitimin sosyal amaçtan daha öte iktisadi tarafına ağırlık verilmesini özellikle kışın kadınların aktif işgücü potansiyelini verimli hale getirebilmek için kadınların kendilerine kalan zamanlarını değerlendirebileceği ve maddi olarak desteklenebilecekleri kursların açılması gerektiği önerilmiştir.

Gökçe (1996), "Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği İle Köy Kadını" adlı çalışmada İzmir'in Kemalpaşa ilçesindeki köy kadınlarının sorunlarına ve bu sorunların nedenlerine, ayrıca kadınların köy toplumsal yapısı ve köye bağlı üretim işletmelerindeki yeri ve önemine dair 280 denekle anket yapmıştır. Köy kadınlarının örgütsüz olduğuna ve kadınlar arasında örgütlenmenin sağlanmasına, kadınlara yönelik projelerin geliştirilmesine ve bu projelerin yöre bazlı yapılmasının uygun olduğuna vurgu yapmıştır.

Yıldırak ve ark. (2003), "Türkiye'de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları" konulu çalışma 9 ayrı ilde gezici ve günübirlik çalışan kadın işçilerle anket ve gözlem yoluyla kadın işçilerin sorunlarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Kırsalda toprakların giderek küçülmesi ve bölünmesinin birçok işletmeyi kendine yetemeyecek duruma getirdiği bunun sonucunda da göç ve mevsimlik işçiliğin arttığı belirtilmiştir. Tarım sektörünün zorlu

şartlarında mevsimlik işçilik önemli bir yüzdeliğe sahiptir. Tarımsal hayatta faal bir şekilde yer alan kadınların, kalkınmanın yararlarından faydalanamadığı gibi, eğitim ve sağlık hizmetlerinden de yeterince yararlanamaması ve hiçbir sosyal güvencelerinin olmayışının önemli problemler arasında olduğu vurgulanmıştır. TİK' in görev ve denetim durumuna dikkat edilmesi, aracılık konusunda sorumluluğun TİK denetiminde başka birimlere de verilmesi, TİK' in yasal konularda denetim mekanizmasını daha etkin kullanması ve ücretler konusunda çeşitli komisyonların kurulmasının gerekliliği önerilmiştir.

Vatandaş (2007), "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı" konulu çalışmada 41 ilde, 41 kentsel ve 156 kırsal olmak üzere toplam 197 yerleşim biriminde 3454 kişiye anket uygulaması yapmıştır. Hane içindeki işbölümünün toplumun eskiden beri getirdiği kalıplara göre devam ettiğini vurgulamıştır. Kadının iş sahibi olması gelenekselleşmiş bu karekteristik yapının değişilebilirliğinde önemli bir faktör olmasına rağmen yine de gözle görülür bir değişimin yaşanmadığını belirtmiştir. Cinsiyet farklılıklarının yine ev içi ve ev dışı işlerin paylaşımında önemli bir etkiye sahip olduğunu, kadınların hane içindeki işlere bağlı kalmalarına yol açan birçok faktörün değişmesine rağmen rollerde çok fazla değişikliliğin olmaması, ev içi işlerin rol paylaşımı arasındaki ayrımın nedenlerini başka yerde aramak gerektiğini vurgulamıştır. Tüm bunlara rağmen, cinsiyet ayrımına ilişkin algı ve rollerde ufak da olsa değişimler yaşandığını ancak her şeyden önce birey bazında düşünüş tarzının olumluya dönük olarak değişmesinin ve bu bağlamda cinslere yönelik tutumların yeniden şekillendirilmesinin toplum bazında büyük değişimler yaratacağını belirtmiştir. Bununla da kalmayıp eğitim sisteminin de değiştirilmesi gerektiğini önermiştir.

Gülçubuk (2008), "Türkiye'de Kırsal Alanda Kadın" konulu çalışmasında kırsal alanda kadının çalışma oranı, tarımda emeğinin karşılığını maddi olarak tam alamaması nedeniyle yüksek olsa da ülkemizdeki tarımda çalışma oranının hızla düşmesi nedeniyle bu oranın da düşüşe geçtiğini belirtmiştir. Tarımsal alanda çalışan kadınların farklı sektör ya da başka yere gittiklerinde daha çok maddi getirisi düşük, yetkinlik gerektirmeyen ve güvenceden yoksun işlerde çalıştıklarını belirtmiştir.

Kadının hane içindeki yükümlülüklerinin çocuk ve yaşlı bakımının da kadının işarayışını zorlaştırdığını bunun da kırsalda yaşayan kadınların sorunlarının ve nedenlerinin belirlenmesini ve bu problemlerin çözümüne yönelik stratejilerin oluşturulmasını zorunlu kıldığını vurgulamıştır. Kadınlar arası dayanışma örgütlenme ve kooperatifçiliğin yaygınlaştırılması, yerel iktisadi projelerin oluşturulması, kızların eğitimine önem verilmesi ve sosyal güvenlik konusunda kadının şartlarının iyileştirilmesine yönelik adımlar atılması gerektiğini önermiştir.

Berber ve Eser (2008), "Türkiye'de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz" konulu çalışmada bölge bazında kadının çalıştığı sektörlerin farklılık gösterdiği, Türkiye'de kadınların İç Anadolu ve Marmara Bölgesi dışında yoğunlukla tarım sektöründe çalıştığı, bunu daha sonra sanayi ve hizmet sektörünün takip ettiği belirtilmiştir. Kadına dair süregelen geleneksel düşünce yapısının, kadının asıl yerinin ev ve asıl işinin evdeki işler ve çocuk bakımı olmasının bunu tetikleyen nedenlerden biri olduğu belirtilmiştir. Eğitimin daha iyi bir seviyeye gelmesinin bu bakış açısını değiştirdiği, kadının hizmet sektöründeki yerinin yavaş yavaş arttığı belirtilmiştir. Bölge bazında Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde tarımda çalışan kadınların oranının yüksek olduğu, kadınların daha çok ücretsiz olarak çalıştığı belirtilmiştir. Kadın istihdamındaki bu farklılığın bölgelerin gelişmişlik düzeyiyle de ilgili olduğunu belirtmiştir.Bir ülkenin kalkınması için kadının işgücü piyasasında yer alması gerektiği, eğitim konusundaki bölgesel düzensizliklerin giderilmesi, kadınlara yönelik iş fırsatlarının oluşturulması, yatırımlar için teşvik edilmesi, kadınlar için kısmi zamanlı iş fırsatlarının sunulması gerektiğini önermiştir.

Göktepe (2008), "Formel ve Enformel Kadın Çalışanların İstihdam Edilme Biçimlerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisi" konulu çalışmada anket yoluyla bilgi toplanması ve bu şekilde kadın çalışanların genel olarak toplumsal, maddi ve yasal yönlerden ne tür beklentiler içinde olduklarını ortaya çıkaracak şekilde çalışılmıştır. Anket 42 öneri üzerinden yapılmıştır. Kadınların iş hayatında var olabilmesinin mekân, zaman ve şartlara göre değiştiği ve bu değişimin hala devam etmekte olduğu belirtilmiştir. Kadının iş ve aile hayatı arasında mücadele vermesi; kadının iş bulma ve işte ilerleme, toplumsal haklardan yararlanmada çeşitli

zorluklarortaya çıkardığı, bunun da kadını daha az ücretli ve güvencesi olmayan işlerde çalışmak zorunda bıraktığı belirtilmiştir. Şimdilerde evde çalışan birinin olmasına rağmen kadınların aile bütçesine katkı sağlamak ya da kendi kişisel ihtiyaçlarını gidermeye çalışması, kadınların enformel iş alanına yönelmesine neden olduğu belirtilmiştir. Kayıt dışı çalışmaların önüne geçmek için yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği ve kadınların toplumsal, maddi ve kanuni haklarını elde etmelerinin sağlanması önerilmiştir.

Gülçubuk ve Yasan (2009),"İşsizlik Yoksulluk Ve Göç Kıskacında Kırsal Alanda Kadın Emeği" konulu çalışmada kadının iş hayatında var olmasının, yaşadığı toplumun geleneksel yapısı ve iktisadi gelişmişlik düzeyiyle bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Tarımın etkili olduğu pek çok toplumda olduğu gibi ülkemizde de ataerkil aile yapısının olduğu, aile içindeki bu egemenlik anlayışının işgücü sürecinde de etkili olduğu vurgulanmıştır. Hayatın her alanında büyük sorumluluklar taşıyan kadınların kırsal kalkınmanın da içine girmesinin hem ülkenin iktisadi gelişimi açısından hem de kadının emeğinin anlamlandırılması açışından önem arz ettiği belirtilmiştir. Ekonomik olarak kalkınmanın temel yapı taşlarından olan kadınlar kırsalda genelde tüm iş rollerinde yer almalarına rağmen maalesef kadının bu emeğinin göreviymiş gibi görüldüğü ve fazla bir değer arz etmediği belirtilmiştir. Kadının görünmez emeğinin görünür kılınması için kırsalda çalışan kadınların öncelikli olarak ele alınması gerektiğini, kadınların etkin ve karar verici olmasının kırsal kalkınmaya katılımdan geçtiğini bunun da ancak iş ve sosyal güvence sağlanmasıyla olabileceğini, kadının iş hayatına girmesinin teşvik edilmesi için mikro kredi teşviklerinin artırılmasının gerektiğini önermişlerdir.

Gökdemir ve Ergün (2012), "Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü" konulu çalışmada toplum bazında erkeklerin yaptıkları işlerin daha önemli ve aile ekonomisine daha çok gelir getirdiğini, buna karşın kadınların çoğunlukla hane içi emeğe dayanan mevsimlik ve ücretsiz işlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu yüzden kadının bu emeğinin karşılığı elde ettiği gelir hızlı bir şekilde tüketildiği için maddi olarak çok fazla bir getirisi olmadığını ve bunun da kadının emeğini görünmezkıldığını

belirtmişlerdir. Kadının hayatın her alanında erkekle beraber yer almasının kırsal kalkınmada önemli etkileri olduğunu vurgulamışlardır.

Bora (2012), "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık" konulu çalışmada, insanbilimcilere göre kadın-erkek arasındaki iş rollerinin farklı olma tarihinin çok eskilere dayandığını, ilk dönemlerde kadınların genel olarak toplayıcılık ile uğraşırken erkeklerin daha çok avcılıkla ilgilendiği belirtilmiştir. Kadınların bu toplayıcılık yönünün onların tarımı bulmasına erkeklerin avcı tarafının ise mekansal mentörlük yapmalarına neden olduğu belirtilmiştir. Modern toplumların ayrıştırıcı özelliklerinden birinin de ev ve iş yerinin ayrılması olduğu ve tüm bunların kadının üretim dışında kalmasına ve asıl görevinin ev içiyle sınırlanmasına neden olduğu belirtilmiştir. Bunun da her sınıftan her yaştan, ücretli çalışan veya çalışmayan kadınlar üzerinde oldukça etkili olduğu, bu durumun aksi bir durum söz konusu olduğunda orada bir anormalliğin olduğu düşüncesine kapılmaya kadar gittiğini belirtmiştir. Eğitimin, cinsiyet ayrımına yönelik değil, aksine ayrımcılık karşıtı düşünce ve davranışların geliştirildiği bir yapıya dönüştürülmesi, fakat tüm bunlardan öte her şeyin kadının özünde başlamasını ve kendi hayatlarına kendilerinin sahip çıkmaları gerektiği önerilmiştir.

GTHB (2012), "Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi 'Ulusal Eylem Planı konulu çalışmayı Türkiye'de tarımsal alanda çalışan kadınların öncelikli problemlerini ve bunların nasıl çözülebileceğini belirlemek, tarımsal alanda kadının önem ve değerini iyileştirmek, tarımda cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla Ankara/Kızılcahamam'da yapılan 4 yıllık bir eylem planıdır. Güneydoğu Anadolu Çalıştayında tarımsal alanda çalışan kadınların eğitim olanaklarından yeterince faydalanamadığı, cinsiyet ayrımı nedeniyle üretimde aktif olarak çalıştıkları halde kazandıkları parayı kendilerinin değerlendirme hakkına sahip olmamalarının temel sorunlar olduğu belirtilmiştir. Bölgedeki kadınların kredi ve teşvik kaynaklarından yararlanamaması, hukuksal haklarının farkındalığından yoksun oluşları, tarımsal yayım faaliyetlerinden yeterince yararlanamamaları ve aile içi sorumluluk sahibi olmalarının yanı sıra ürünlerin korunma ve satış aşamasında da sorunlar olduğu belirtilmiştir. Bakanlık, ilgili diğer kurumlar medya uluslararası

kuruluşların birbiriyle koordinasyon ve entegresinin tüm bu problemlerin çözümünü kolaylaştıracağı vurgulanmıştır.

Aktaş (2013), "Üretiyorum Öyleyse Varım: Buldan'da Ev Eksenli Çalışan Kadınların Aile Ve Toplumsal Yaşamda Görünmeyen Emeği" konulu çalışmada Denizli'nin Buldan ilçesinde 18 'i ev eksenli dokumacılık yapan, 18'i de kendilerinin tasarladığı ürünleri kimseye bağlı olmaksızın evde üretip satan kadınlardan olmak üzere toplam 36 kadınla derinlemesine görüşme tekniği ile çalışmıştır. Kadının ev içinde yaptığı işlerin, hem kadınların kendileri tarafından hem de toplumsal olarak kadınların yapması gereken zorunlu işler olarak sayılmasının kadın emeğini daha da görünmez kıldığı belirtilmiştir. Araştırmaya dâhil olan kadınların, her ne kadar kendilerini çalışıyor görse de yaptıkları işleri sadece bir meşgale ve zamanlarını değerlendirme, kazandıkları parayı da sadece çok bir getirisi olmayan yan gelir olarak, olarak gördükleri belirtilmiştir. Görüşme yapılan kadınlar, kadınların da erkekler gibi sosyo-kültürel ve maddi alanlar olmak üzere üretim faaliyetlerine katılması gerektiğini düşündükleri vurgulanmıştır.

Esen (2013), "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Kırsal Kadının Durumu ve Almanya'dan Proje Uygulama Örnekleri" konulu çalışmada AB ve Almanya'nın tarımsal alanda çalışan kadınlarla ilgili mevzuatları incelenmiş ve destekleme programlarına ilişkin uygulamalar incelenmiştir. Birçok ülkede kadınların toplumsal ve ekonomik durumunun erkeklere kıyasla çok daha olumsuz olduğu ve kadınların eğitim, işgücüne katılım ve maddi gelir seviyesi olarak da yine erkeklere kıyasla çok kötü durumda olduğu vurgulanmıştır. AB'ye üye birçok ülkedeki bu realite, AB'nin tarım politikalarında değişime gitmesine neden olduğu vurgulanmıştır. AB'nin bu bütüncül ve tarımsal gelişime dayalı programları destekleyen bütüncül tavrı, üye ülkelerin tarımsal politikalarında da değişim için zemin hazırladığı belirtilmiştir. Kırsalda kadından kastın sadece tarlada çalışan kadın değil, tarım dışı çalışan kadınları da kapsadığı belirtilmiştir. Kırsal alanda yükselme ve güçlenme için öncelikle kadının durumunun iyileştirilmesine yönelik amaç ve stratejiler geliştirilip bunlar doğrultusunda hareket edilmesi ve kadınların toplumsal, yasal ve politik haklarının iyileştirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Öcal Kara ve ark. (2005), "Tarımsal Üretimde Kadın" konulu çalışma kırsalda kadın emeğinin göz önüne serilmesi amacıyla yapılmıştır. Kırsal alandaki çalışan kadın emeğinin görünmez olduğu, dünya genelinde toplam işgücünün büyük kısmını kadınlar oluşturmasına ve çalışma saatlerinin erkeklerinkinden uzun olmasına rağmen,emek karşılığı maddi kazanımlarının bununla ters orantılı olduğu belirtilmiştir. Kadınların bunun dışında ev içindeki çalışmaları da karşılıksız bir emekle üretime katıldıklarını gösterdiği vurgulanmıştır. Oysa dünya genelinde tarımsal yayım birim ve kaynaklarının buna çok düşük bir yüzdelik ayırdığı ve yine kırsaldaki mevsimlik işçi kadınların da beslenme, hijyen ve sağlık konularında erkeklerden daha dezavantajlı olduğu ancak buna rağmen yapılan çalışmaların çoğunun erkeklere yönelik olduğu vurgulanmıştır. Son zamanlarda bu konuda ilerleme kaydedilse de bunun yeterli olmadığı ve gelecek nesilleri yetiştirtecek kadınların durumlarının iyileştirilmesi için yeni politikalar oluşturulması, örgütlenmelerinin sağlanması ve mevsimlik işçilerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Eştürk ve Kılıç (2016), "Türkiye Kırsalında Kadın Yoksulluğu" konulu çalışmada, ülkemizde güvencesiz çalışma oranının en yüksek olduğu sektörün tarım olduğunu, tarımda çalışan kadınların maddi kazanımlarının düşük olmasının, onların sigorta ve sağlık hizmetlerinden yararlanmasını zorlaştırdığı vurgulanmıştır. Tarımda çalışanların büyük çoğunluğunun herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadığını, kadınların ancak varsa eşlerinin sosyal güvencesiyle hayatlarını devam ettirdikleri belirtilmiştir. Oysaki tarımda kadın emeğinin çok önemli bir yere sahip olduğu, kadınların en çok çalıştığı sektörün tarım olmasına rağmen kadınların geleceklerini hala güvence altına alma şanslarının olmadığı üzerinde durulmuştur. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de süreklilik arz eden tarım politikalarının uygulanmasının gerekli olduğu önerilmiştir.

Karaturhan ve ark. (2017), "İzmir İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği ve Bunu Etkileyen Faktörler" konulu çalışmada İzmir'in Aliağa ilçesinde kırsalda yaşayan 65 kadınla anket yapılarak oluşturulmuş bir çalışmadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınların işgücü piyasasında yer alma oranlarının erkeklere kıyasla düşük olduğu belirtilmiştir. Kadınların işgücü piyasasındaki yerini almalarının ülkenin

ekonomik kalkınmasına da ciddi katkılar sunacağı vurgulanmıştır. Ülkesel kalkınmanın temel yapı taşlarından olan kadının üretim hayatında yer alması, ancak kadınların bu konuda karşılaştıkları sorunların çözülmesiyle mümkün olacağı belirtilmiştir. Özellikle adım atmak için gerekli olan sermayenin temininin zorolmasının önemli sorunlardan olduğu vurgulanmıştır. Bu sorunların çözümü için eğitim düzeyinin iyileştirilmesi, satış üzerine nitelikli eğitim programlarının oluşturulması, kadınların ister genel ister yerel bazda iletişim unsurlarından yararlanarak güncel bilgilere ulaşımının sağlanması ve devlet tarafından mikro-kredi olanaklarının artırılması gerektiği önerilmiştir.

Cihangir ve ark. (2020), "Kırsal Turizm Potansiyelinin Ortaya Çıkarılmasında Kadının Durumuna Bir Bakış: Van Otlu Peyniri Üretimi Örneği" konulu çalışmada Van ilinde çoklu durum araştırması yöntemiyle ile gözlemci olarak çalışıldığı belirtilmiştir. Kırsal alandaki turizmin gelişmesinin kadınların bu duruma ne ölçüde entegre olduğuyla ilgili olduğu, kırsalda çalışan kadınların sürdürdüğü geleneksel imal etkinliklerinin kırsal turizm açısından değerlendirilmesinin çalışmanın çıkış noktası olduğu belirtilmiştir. Kırsal alandaki turizmin kadının bulunduğu alan dışında farklı insanlarla iletişim ve etkileşim içine girmesi açısından bir fırsat olduğu ancak bölgenin geleneksel yapısı düşünüldüğünde bunun zor olduğu belirtilmiştir. Kadın emeğinin yoğun ve önemli olduğu tarımsal turizm alanında kadın-erkek arasındaki ayrımın ortadan kaldırılması yönünde sadece fikirsel olarak değil eylemsel olarak da büyük adımlar atılması gerektiği önerilmiştir.

Bingöl ve Meçik Oytun (2021) ''Yeni Kapitalizm ve Tarım Sektörünün Dönüşümü'' konulu çalışmada ülkemizde tarım sektörünün dönemsel değişimi 4 başlık altında incelenmiş, bu süreçte yaşanan sorunlar ve çözümleri, ülkemizdeki tarım politikalarının yansımasının nasıl olduğu betimsel bir analizle yapılmıştır. Tarım sektörüne gereken önem ve değerin verilmesinin, hem iç hem de dış ticarette korumacı politikanın izlenmesi, tarımsal alanların yeniden değere kavuşturulması ve sektörün güçlendirilmesiyle olacağı yönünde öneriler geliştirilmiştir.

2.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Sanik and Stafford (1986), hane içi günlük işlerde kız ve erkek çocuklarının ev işlerine katılımını belirlemek amacıyla, Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 eyalette araştırma yapmıştır. Araştırmada iki çocuklu 2100 çiftçi ile görüşülmüş ve bununsonucunda kız çocuklarının olduğu ailelerde çocukların ev işlerinde yer almasının, erkek çocuğu olan ailelerden daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Eldrege (1991), Güney Afrika'nın Lesotha kırsalında kadınların üretimdeki katkısını araştırmak amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada yaşlı kadın ve kız çocuklarının genellikle yakacak temini için çalı çırpı topladığı, doğal ortamda yetişen meyve ve sebzeleri topladığı, hasatta yer alıp zararlı otları temizlediği ve süt taşıma işlerinde yer aldığı belirtilmiştir. Erkek çocuklarının ise daha çok hayvansal üretimde yer aldığı ve tamir onarım işlerini yaptığı belirtilmiştir. Aile içinde de baskın bir şekilde erkeklerin sözlerinin geçtiği ve etkili olduğu saptanmıştır.

Gidarakou (1999), "Yunanistan Kırsalında Genç Kadınların Tarıma Yönelik Tutumları ve Kadınların Yeni Rolleri: İlk Yaklaşım" konulu çalışmada tarımsal alanda kadınların yeni iş imkanlarıyla beraber kadınlar açışından istihdamın zamanla kötüye gittiği belirtilmiştir. Bu bağlamda çalışma, kadınların üretimsel işlere olan bakış açılarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Anket yöntemiyle dört farklı grupla 18-30 yaş arası bekar kadınlarla görüşme yapılmıştır. Sonuçlar göç isteğiyle nitelendirilmiş olup, bu rollerin kadınlar tarafından geçici olarak algılandığı belirtilmiştir.

Delphy (2008), kadın emeği üzerinde erkek egemenliğinin söz konusu olduğunu özellikle hane içi işlerde tüm sorumluluğun kadınlara ait olduğu belirtilmiştir. Kadınların miras, ücretsiz emek değerinin, kadınların çalışma durumlarının ve üretimde yer almalarının dahi aileleri tarafından belirlendiği ortaya çıkmıştır. Kadınların toplumsal, maddi ve kültürel olarak her alanda sürekli bir mücadele içinde olduğu, erkek egemenliğinin kadının düşüncelerini dahi etkileyebildiği, bu durumdan

kurtuluşun ise erkek egemen sömürü sistemininyıkımıyla mümkün olabileceği belirtilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1.Materyal

Araştırmanın birincil verilerini; 237 tarımda çalışan kadın denekten anket yoluyla alınan bilgiler oluşturmaktadır. Araştırmada kırsalda tarımda çalışan toplam 250 kadınla 2021 yılında anket çalışması yapılmıştır. 13 anket elemine edilerek 237 denek üzerinden birincil veriler alınmıştır. Araştırmada anketlerden alınan birincil veriler ve konuyla ilgili ikincil verilerden (tezler, makaleler, kitaplar, TÜİK verileri) faydalanılmıştır.

Araştırmada tarımda çalışan kadınlardan;

- Kırsalda kadın emeği ve yeri ile ilgili,
- Tarım sektöründe çalışmak ile ilgili,
- Mevsimlik işçilik ile ilgili,
- Toplumsal cinsiyet ayrımı ile ilgili,
- Kadınların toplumsal açıdan güçlendirilmesi ile ilgili,
- Tarımda kadın emeğinin görünür kılınması ile ilgili sorular sorularak araştırmanın birincil verileri elde edilmiştir.

3.2. Yöntem

Araştırmada ilçe seçiminde toplumsal yapı, sosyo-ekonomik yapı ve etnik yapı göz önünde bulundurularak yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ve gayeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma alanını Şanlıurfa ili kırsal alanlarında tarımda kadın emeğinin yüksek olduğu Şanlıurfa ili Suruç, Harran, Akçakale ve merkez ilçeleri Haliliye ve Eyyübiye'ye bağlı köyler oluşturmaktadır (Çizelge 3.1.).

Çizelge 3.1. Anket çalışması yapılan ilçeler

İlçeler	Frekans	Yüzde (%)
Suruç	33	13,92
Eyyübiye	52	21,94
Haliliye	95	40,08
Harran	29	12,24
Akçakale	28	11,81
Toplam	237	100,00

Deneklerin seçiminde ise, tarımda çalışan kadınların istatistikleri kayıt dışı çalışmadan dolayı ulaşılması zor olduğundan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Saha çalışması pandemi dönemine denk geldiğinden 250 yüzyüze anket çalışması yapılabilmiştir.

Anket verileri SPSS programı kullanılarak analiz edilmiş, bunda tanımlayıcı istatistik ve ki-kare testlerinden faydalanılmıştır. Elde edilen veriler tablolar aracılığıyla açıklanmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca beşlilikert tipi ölçek kullanılıp katılımcıların tutumlarını ölçmek amacıyla katılımcılara bir dizi soru sorulmuştur.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Araştırma bulguları bu bölümde 11 ana başlık altında sunulmuştur.

4.1.Sosyo Demografik Bulgular

Saha araştırmasında kadınların sosyo demografik özellikleri hakkında genel bir bilgiye sahip olmak için yaş, öğrenim durumu, medeni durum, resmi nikah durumu, sosyal güvence durumu, çocuk sayısı, evlilik yaşı konularında sorular yöneltilmiştir. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.1.'de görülmektedir.

Çizelge 4.1. Sosyo-demografik özellikler

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Yaş	18-24 yaş	63	26,58
	25-30 yaş	48	20,25
	31-40 yaş	61	25,74
	41-50 yaş	46	19,41
	51 ve üstü yaş	19	8,02
Öğrenim durumu	Okur-yazar değil	97	40,93
	İlkokul	72	30,38
	Ortaokul	31	13,08
	Lise	29	12,24
	Lisans	8	3,38
Medeni durum	Bekâr	48	20,25
	Evli	187	78,90
	Boşanmış	2	0,84
Resmi nikâh	Var	180	75,95
	Yok	7	2,95
	Bekâr ya da boşanmış	50	21,39
Sosyal güvence	Var	118	49,79
	Yok	119	50,21
Çocuk sayısı	1-5	109	61,24
	6-10	64	35,96
	11-15	5	2,81
Evlilik yaş durumu	12-15 yaş	17	7,17
	16-21 yaş	127	53,58
	22-30 yaş	43	18,14
	30-40 yaş	2	0,84
	Bekâr	48	20,25
Toplam		237	100,00

Ankete katılan bireylerin yaş durumu; %26,58 (63) 18-24 yaş, %20,25 (48) 25-30 yaş, %25,74 (61) 31-40 yaş, %19,41 (46) 41-50 yaş, %8,02 (19) 51 yaş ve üstü olarak bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre tarımda çalışan kadınların büyük çoğunluğunu dinamik genç nüfus oluşturmaktadır. Genç nüfusun maddi imkansızlıklardan dolayı okuyamadığı ya da eğitimini yarıda bıraktığı, özellikle mevsimlik işçi olarak çalışan gençlerin eğitime yeterli zaman ve imkan bulamadığı görülmüştür. Bu durumun kendilerini üzdüğünü özellikle kız çocuklarının eğitimine hem aileleri hem de devlet tarafından destek verilmesini istediklerini belirtmişlerdir.

Bulunduğu ilçe; %13,92 (33) Suruç, %21,94 (52) Eyyübiye, %40,08 (95) Haliliye, %12,24 (29) Harran, %11,81 (28) Akçakale olarak bulunmuştur.

Ankete katılan kadınların öğrenim durumu; %40,93 (97) okur-yazar değil, %30,38 (72) ilkokul, %13,08 (31) ortaokul, %12,24 (29) lise, %3,38 (8) lisans olarak bulunmuştur. Kadınların eğitim durumunun geleneksel ve ekonomik şartlardan dolayı yüksek olmadığı, kız çocuklarının genellikle okutulmadığı okutulsa bile belli bir yaş ya da sınıftan sonra okuldan alındığı belirtilmiştir. Azınlıkta olan yükseköğrenim durumundaki çalışan kadınların ise genel olarak ziraat mühendisi olduğu görülmüştür.

Ankete katılan kadınların medeni durumu; %20,25 (48) bekar, %78,90 (187) evli, %0,84 (2) boşanmış olarak bulunmuştur. Şanlıurfa ilinde küçük yaşta evlilik oranı yüksek olduğundan tarımda çalışan kadınların büyük çoğunluğunu evli ve çocuklu kadınlar oluşturmaktadır. Bölgenin toplumsal yapısından dolayı boşanma oranı oldukça düşüktür.

Ankete katılan kadınların resmi nikah durumu; %96,25 (180) var, %3,75 (7) yok olarak bulunmuştur.Kadınların %96.25'inin resmi nikahı varken,%3.75'inin yoktur. Resmi nikahı olmayan kadınlar genellikle dini nikahlı olarak evlilik yapan kadınlardır.

Ankete katılan kadınların sosyal güvencesi; %49,79 (118) var, %50,21 (119) yok olarak bulunmuştur. Sosyal güvenceleri olanlar SSK ve BAĞ-KUR' lulardır. Sosyal

güvencesi olan kadınlar eşleri ya da babaları tarafından sosyal güvenceye sahiptir. Kadınların bireysel bazda herhangi bir sosyal güvenceleri yoktur.

Ankete katılan kadınların çocuk sayısı %61,24 (109) 1-5, %35,96 (64) 6-10, %2,81 (5) 11-15 olarak bulunmuştur. Çocuk sayısı tarımda dinamik iş gücünün artışı dolayısıyla gelir fazlalığının artması nedeniyle yüksektir. Ne kadar çok çocuk varsa o kadar çok ailenin ortalama geliri yüksektir.

Ankete katılan kadınlar tarafından 'Kaç yaşında evlendiniz?' sorusuna %8,76 (17) 12-15 yaş, %68,04 (132) 16-21 yaş, %22,16 (43) 22-30 yaş, %1,03 (2) 30-40 yaş cevapları verilmiştir. Kadınların %60'ı 21 yaş ve altında evlenmiştir. Şanlıurfa'nın toplumsal yapısı ve örf ve adetlerinden dolayı ilde evlilik yaşı düşüktür. Kadınların büyük çoğunluğu 16-21 yaş arasında evlilik yapmıştır. (Gökçe,1996) "Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği İle Köy Kadını" konulu çalışmada kadınların ilk evlilik yaşının 18.6 olduğu belirtilmiştir.Şanlıurfa kırsalında ilk evlilik yaşı, hem Şanlıurfa geneli hemde Türkiye geneline göre oldukça düşüktür (Sevinç ve Ark,2017).

Çizelge 4.2. Medeni Durum ile Öğrenim Durumu Arasındaki ilişki

		Medeni durum			
		Bekar	Evli	Boşanmış	Toplam
Öğrenim durumu	Okur-yazar değil	5	92	0	97
	İlkokul	9	61	2	72
	Ortaokul	8	23	0	31
	Lise	20	9	0	29
	Lisans	6	2	0	8
	Toplam	48	187	2	237

X^2=78,815 sd=8,000 p=0,000

Analiz sonucuna göre medeni durum ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır(p=0,000<0,05).

Okur-yazar olmayan 97 kişiden 92'si evli, 5'i bekardır. İlkokul mezunu olan 72 kişiden 9'u bekar, 61'i evli, 2'si boşanmış olarak bulunmuştur. Ortaokul mezunu 31

kişiden 8'i bekâr, %23'ü evlidir. Lise mezunu 29 kişiden 20'si bekâr, 9'u evlidir. Lisans mezunu 8 kişiden 6'sı bekâr, 2'si evlidir.

4.2.Ailenin Gelir ve Mülkiyet Durumuna Yönelik Bulgular

Ankete katılan kadınlara gelir, mülk ve hayvan varlığına yönelik sorular sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.3.'de görülmektedir.

Çizelge 4.3. Ailenin gelir ve mülkiyet durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Ailenin aylık ortalama gelir durumu	1000-5000 TL	216	91,14
	5001-10000 TL	20	8,44
	10000 TL ve üstü	1	0,42
Tarımsal arazi varlığı	Kuru	32	13,50
	Sulu	123	51,89
	Tarımsal arazi yok	82	34,59
Mülkiyet durumu	Mülk	118	76,13
	Kira	23	14,84
	Ortak	14	9,03
Ailenin hayvan varlığı	Büyükbaş	47	19,83
	Küçükbaş	64	27,00
	Kanatlı	33	13,92
	Hayvan varlığı yok	93	39,24
Toplam		237	100,00

Ailenin aylık ortalama gelir durumu %91,14 (216) 1000-5000 TL, %8,44 (20) 500-10000 TL, %0,42 (1) 10000 TL ve üstü olarak bulunmuştur. Tarımda çalışan kadınların büyük çoğunluğunu yoksul kesim oluşturmaktadır. Maddi olarak imkânları sınırlı aile yapısından gelmektedirler. Genellikle tarım sektörü dışında çok fazla maddi alternatifleri yoktur. (Aşkın,2018) "İşgücü Piyasasında Enformel Kadın İşgücü: Ev Eksenli Çalışan Kadınlara Yönelik Bir Araştırma" konulu çalışmada kadınların aylık ailevi ortalama gelir durumunu 25 kadından üçü (0-600) TL, dördü (601-1000) TL, yedisi (1001-1500) Tl, dokuzu (1501-2000) TL arası, 2 kişi ise 2001 TL ve üzeri olarak belirtmişlerdir.

Çizelge 4.3.'de tarımsal arazi varlığı incelendiğinde kadınların aile arazisinin; %20,65 (32) kuru, %79,35 (123) sulu olarak bulunmuştur.

Çizelge 4.3. incelendiğinde kadınların aile mülkiyet durumu: %76,13 (118) mülk, %14,84 (23) kira, %9,03 (14) ortak olarak bulunmuştur.

Ankete katılan kadınların aile hayvan varlığı; %32,64 (47) büyükbaş, %44,44 (64) küçükbaş, %22,92 (33) kanatlı olarak bulunmuştur. Bununla birlikte kadınlar en çok uğraşılan alan hayvancılıktır. İlin coğrafi yapısı ve ikliminden dolayı genellikle küçükbaş hayvancılık ile uğraşılmaktadır.

4.3. Kadınların Tarımsal Üretimdeki Etkinliklerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde tarımın temel geçim kaynağı olup olmama durumu, tarımda hangi işlerin yapıldığıveçalışma saatleri incelenmiştir.

Ankete katılan kadınlara, tarımın ailenenin temel geçim kaynağı olup olmadığına yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.4.'de görülmektedir.

Çizelge 4.4. Tarımın ailenin temel geçim kaynağı olup olmama durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımın ailenin temel geçim kaynağı olup olmama durumu	Evet	167	70,46
	Hayır	70	29,54
	Toplam	237	100,00

Ankete katılan kadınlar tarafından 'Tarım ailenin temel geçim kaynağı mıdır?' sorusuna %70,46(167) evet, %29,54(70) hayır cevapları verilmiştir. Şanlıurfa'da kırsal alanda çalışan kadınların büyük çoğunluğu tarafından (%70.46) ana geçim kaynağının tarım olduğu belirtilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu tarımda çalışmaktan memnun olmamalarına rağmen alternatif başka bir işin olmamasından dolayı tarımı ailenin temel geçim kaynağı olarak seçmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Tarım dışında genellikle hayvancılık ile uğraşıldığı, düşük oranda da inşaat sektörüne yönelim olduğu görülmüştür.

Ankete katılan kadınlara tarımsal üretimde hangi işleri yaptıklarına yönelik soru sorulmuştur.Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.5.'de görülmektedir.

Çizelge 4.5. Tarımda hangi işlerin yapıldığı

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımda yapılan işler	Toprağı sürme	32	8,10
	Çapalama	63	15,95
	Sulama	42	10,63
	İlaçlama	22	5,57
	Tarımsal atıkları yakma	16	4,05
	Tohum ekme	45	11,39
	Yabani ot temizliği	55	13,92
	Aşı yapma	18	4,56
	Ürünleri pazarda satma	11	2,78
	Hasat	59	14,94
	Gübreleme	19	4,81
	Diğer	13	3,29
	Toplam	395	100,00

'Tarımda hangi işlerle uğraşıyorsunuz?' sorusuna %8,10 toprağı sürme, %15,95 çapalama, %10,63 sulama, %5,57 ilaçlama, %4,05 tarımsal atıkları yakma, %11,39 tohum ekme, %13,92 yabani ot temizliği, %4,56 aşı yapma, %2,78 ürünleri pazarda satma, %14,94 hasat, %4,81 gübreleme, %3,29 diğer cevapları verilmiştir. Tarımda çalışan kadınların tarımın her alanında çalıştığı görülmüştür ancak en çok çapalama ve hasatta çalıştıkları belirtilmiştir. Şanlıurfa'daki bitki çeşitliliğinde makinalı hasada uygun olmayan(domates, biber, patlıcan, sera) ürünler de mevcuttur. Yine aynı şekilde tarım alet ve ekipmanların Şanlıurfa'daki ürün çeşitliliğindeki çapalamada yetersiz kalındığı gözlenmiştir. Kadınlar Harran ve Akçakale bölgesinde salma sulamada çalışırken Suruç ve Haliliyede' de yağmurlama sulama sisteminde çalışmaktadırlar. Harran ve Akçakale'de sulama sistemi salma sulamaya uygunken; Suruç ve Haliliye' nin bir kısmında kapalı sulama sistemi olduğu için damlama ve yağmurlama sulamaya

uygundur. Bu bağlamda diğer işlerin büyük çoğunlukla ya makine desteği ile ya da erkek yardımıyla yapıldığı belirtilmiştir.

Ankete katılan kadınlara tarımsal üretime ayırdıkları zaman dilimine yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.6.'da görülmektedir.

Çizelge 4.6.Kadının tarımsal işlerde günlük çalışma süresi

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımda bu işlerde günde kaç saat çalışma durumu	1-5 saat	63	26,58
	6-10 saat	141	59,49
	10 saat ve üstü	33	13,92
Toplam		237	100,00

Bu işlerde günde kaç saat uğraşıyorsunuz?' sorusuna %23,01 (52) 1-5 saat, %62,39 (141) 6-10 saat, %14,60 (33) 10 saat ve üstü cevapları verilmiştir. Şanlıurfa'da tarımda çalışan kadınların büyük çoğunluğu yevmiyeci olarak çalışırken, bir kısmı da kendi arazisinde kendi istediği kadar (süre)çalışmaktadır.

Ankete katılan kadınlara, çalışma karşılığı bir gelir elde edip etmediklerine yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.7.'de görülmektedir.

Çizelge 4.7. Kadınların çalışma karşılığında bir gelir elde etme durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Çalışma karşılığında bir gelir elde edilip edilmeme durumu	Evet	152	64,14
	Hayır	85	35,86
	Toplam	237	100,00

Ankete katılan kadınlar, "Çalışmanızın karşılığında kendiniz bir gelir elde ediyor musunuz?" sorusuna %64,14 (152) evet, %35,86 (85) hayır cevapları verilmiştir. İş çalışma koşullarının zorluğu göz önüne alınsa da genel olarak verdikleri emeğin karşılığını düşük miktarlarda aldıkları belirtilmiştir. Çalışan kadınların çoğu emeğinin karşılığını kendi alırken, bir kısmının gelirini ailesi almaktadır. Burada kadın emeğinin görünmezliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Ankete katılan kadınlara tarımla ilgili bir kursa katılıp katılmadığına yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.8.'de görülmektedir.

Çizelge 4.8. Kadının tarımla ilgili bir kursa katılma durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımla ilgili bir kursa katılma durumu	Hayır	227	95,78
	Evet	10	4,22
	Toplam	237	100,00

"Tarımla ilgili bir kursa, eğitime katıldınız mı?" sorusuna %4,22 (10) evet, %95,78 (227) hayır cevapları verilmiştir. Kırsal alanın yapısından özellikle eşlerinin ya da babalarının kadınların bu tarz kurslara katılımına soğuk bakmasından ve kadınların maddi olarak da çok fazla eğitici kurslara katılma imkanı bulunmamasından dolayı büyük bir çoğunluk herhangi bir kursa katılmamıştır. Kadınlara özgü kursların olmaması da bu oranı etkilemektedir.

4.4. Kadınların Hayvansal Üretimdeki Etkinliklerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde kadınların hayvansal üretimde hangi işlerde çalıştığı ve bu işlere ayırdıkları zaman incelenmiştir.

Ankete katılan kadınlara hayvansal üretimde hangi işleri yaptıklarına yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.9.'da görülmektedir.

Çizelge 4.9. Hayvansal üretimde hangi işlerin yapıldığı

Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)

Hayvansal üretimde hangi işlerin yapıldığı	Ahır temizliği	56	27,18
	Süt sağımı	54	26,21
	Hayvan beslemesi	52	25,24
	Hayvan otlatma	36	17,48
	Hayvansal ürünleri pazarda satma	8	3,88
	Toplam	206	100,00

'Hayvansal üretimde hangi işleri yapıyorsunuz?' sorusuna %27,18 ahır temizliği, %26,21 süt sağımı, %25,24 hayvan beslemesi, %17,48 hayvan otlatma, %3,88 hayvansal ürünleri pazarda satma cevapları verilmiştir. Kadınların tarım dışında hayvansal üretimde de büyük oranda yer aldığı özellikle süt sağımı ve hayvanların beslenmesini büyük ölçüde üstlendikleri görülmüştür. Kadınların pazarda satma durumundan kasıtları ise komşulara yumurta ve süt satma durumudur. Diğer türlü Şanlıurfa'da kadınların hayvansal ürünleri pazarda satma gibi bir durumları yoktur.

Ankete katılan kadınlara hayvansal üretimde hangi işleri yaptıklarına ve bunlara ayırdıkları zaman dilimine yönelik sorular sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.10.'da görülmektedir

Çizelge 4.10. Hayvansal üretim işlerinde günde kaç saat çalışılma durumu

	Değişkenler	**Frekans**	**Yüzde(%)**
Hayvansal üretim işlerinde günde kaç saat çalışılma durumu	1-5 saat	94	39,66
	6-10 saat	47	19,83
	10 saat ve üstü	3	1,26
	Hayvan varlığı yok	93	39,24
	Toplam	237	100,00

"Bu işlerde günde kaç saat uğraşıyorsunuz?" sorusuna %61,04 (94) 1-5 saat, %30,52 (47) 6-10 saat, %8,44 (13) 10 saat ve üstü cevapları alınmıştır. Kadınların hayvansal üretim işlerine tarımsal üretim işleri kadar vakit ayırmadıkları gözlenmiştir. Öcal Kara (2005), "Şanlıurfa İli'nde Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma ve Buna Etki Eden Etmenler Üzerine Bir Araştırma" konulu tezinde projeye katılan kadınların %58.33'ünün 1-2 saat, % 8.33'ünün 3-4 saat, katılmayanların ise %30.95'inin 1-2 saat, %35.71'inin ise 3-4 saat bu işlere vakit ayırdığını belirtmiştir.

4.5. Kadınların Çalışma Şartlarına Yönelik Araştırma Bulguları

Bu bölümde kadınların tarımda çalışma yaş durumları ve ücretli olarak başkasının arazisinde çalışma durumu incelenmiştir.

Ankete katılan kadınlara, tarımda çalışma yaşına yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.11.'de görülmektedir.

Çizelge 4.11. Tarımda çalışma başlama yaş dağılımı

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımda çalışma yaşı	6-12 yaş	65	27,43
	13-15 yaş	113	47,68
	16-18 yaş	41	17,30
	19-21 yaş	10	4,22
	21 yaş ve üstü	8	3,38
	Toplam	237	100,00

"Kaç yaşından beri tarımda çalışıyorsunuz?" sorusuna %27,43 (65) 6-12 yaş, %47,68 (113) 13-15 yaş, %17,30 (41) 16-18 yaş, %4,22 (10) 19-21 yaş, %3,38 (8) 21 yaş ve üstü cevapları verilmiştir. Tarımda özellikle de mevsimlik işçilikte çalışma yaşının çok düşük olduğu ve genellikle yaz dönemlerinde büyük çoğunluğunun tarlada çalıştığı gözlenmiştir. Şanlıurfa'da tarımda çalışan kadınların büyük çoğunluğu çocuk yaşta çalışmaya başlamışken az bir kısmının genç yaşta başlandığı gözlenmiştir.

Ankete katılan kadınlara, ücretli olarak başkasının arazisinde çalışma durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.12.'de görülmektedir.

Çizelge 4.12. Ücretli olarak başkasının arazisinde çalışılma durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Ücretli olarak başkasının arazisinde çalışılma durumu	Evet	166	70,04
	Hayır	71	29,96

Toplam	237	100,00

"Ücretli olarak başkasının arazisinde çalışıyor musunuz?" sorusuna %70,04 (166) evet, %29,96 (71) hayır cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğunun kendi mülklerinin olmamasından dolayı başkasının arazisinde ücretli olarak çalıştığı gözlenmiştir.

4.6. Kadınların Mevsimlik İşçilik Durumuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde kadınların mevsimlik işçilikte çalışma durumları incelenmiştir.

Ankete katılan kadınlara, mevsimlik işçi olarak çalışma durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.13.'de görülmektedir.

Çizelge 4.13. Mevsimlik işçi olarak çalışılma durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Mevsimlik işçi olarak çalışılma durumu	Hayır	130	54,85
	Evet	107	45,15
	Toplam	237	100,00

"Mevsimlik işçi olarak çalıştınız mı?" sorusuna %45,15 (107) evet, %54,85 (130) hayır cevapları verilmiştir. Kadınların yarıya yakın kısmının mevsimlik işçi olarak hem Şanlıurfa hem de diğer illerde çalıştığını belirtmişlerdir.

Ankete katılan kadınlara, mevsimlik işçi olarak çalışma durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.14.'de görülmektedir.

Çizelge 4.14. Yılda kaç ay mevsimlik işçi olarak çalışıldığı

Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
1 ay	5	2,10
2 ay	10	4,21

Yılda kaç ay mevsimlik işçi olarak çalışıldığı	3 ay	18	7,59
	4 ay	25	10,54
	5 ay ve üstü	49	20,67
	Mevsimlik işçi olarak çalışmıyor	130	54,85
Toplam		237	100,00

"Yılda kaç ay mevsimlik işçi olarak çalışıyorsunuz?" sorusuna %4,67 (5) 1 ay, %9,35 (10) 2 ay, %16,82 (18) 3 ay, %23,36 (25) 4 ay, %45,79 (49) 5 ay ve üstü cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğunun uzun bir süre mevsimlik işçi olarak çalıştığı, dönem dönem yer değiştirdikleri ve genellikle Adana, Konya, Rize ve Malatya'ya gittikleri belirtilmiştir.

Ankete katılan kadınlara, mevsimlik işçi olarak çalışma koşullarından memnuniyetlerine yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.15.'de görülmektedir.

Çizelge 4.15. Çalışma koşullarından memnuniyet durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Çalışma koşullarından memnuniyet durumu	Evet	27	11,39
	Hayır	80	33,75
	Mevsimlik işçi olarak çalışmıyor	130	54,85
Toplam		237	100,00

"Çalışma koşullarından memnun musunuz?" sorusuna %25,23 (27) evet, %74,77 (80) hayır cevapları verilmiştir. Kadınlar tarafından mevsimlik işçi çalışma koşullarının kadınlar açısından çok zor olduğu belirtilmiştir. Kişisel hijyen özellikle uzun süreli banyo yapamama durumu, barınma ve çocuk bakımı konusunda çalışma şartlarının kendilerini hem fiziki hem de psikolojik olarak olumsuz yönde etkilediği ve kendilerine ait özel bir alanın bulunmadığı bunun da erkeklerle beraber çalışmalarından dolayı kendilerini rahatsız ettiği belirtilmiştir. En azından barınma şartlarının iyileştirilmesinin kendilerini olumlu yönde etkileyeceği belirtilmiştir.

Ankete katılan kadınlara, mevsimlik işçi olarak çalışma koşullarından memnuniyetlerine yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.16.'da görülmektedir.

Çizelge 4.16. İşverenin mevsimlik işçi olarak çalışan kadınlara karşı davranışlarından kadının memnuniyet durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
İşverenin mevsimlik işçi olarak çalışan kadınlara karşı davranışlarından memnuniyet durumu	Evet	42	17,72
	Hayır	65	25,31
	Mevsimlik işçi olarak çalışmıyor	130	54,85
Toplam		237	100,00

"İşverenin size karşı davranışlarından memnun musunuz?" sorusuna %39,25 (42) evet, %60,75 (65) hayır cevapları verilmiştir. Mevsimlik işçi şartlarının zorluğu ve işverenin tavrının kendilerini yıprattığı ortaya çıkmıştır. İşverenin çalışan kadınlara karşı saygılı ve adaletli davranmamasından dolayı memnun olmadıkları belirtilmiştir. Bu durumun tarımda çalışan kadınları ikinci sınıf vatandaş konumuna getirdiği gözlenmiştir.

Ankete katılan kadınlara, mevsimlik işçi olarak çalışma koşullarından memnuniyetlerine yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.17.'de görülmektedir.

Çizelge 4.17. Mevsimlik işçilerin emeklerinin karşılığını alıp almama durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)

Emeklerinin karşılığını alıp almama durumu	Evet	97	40,93
	Hayır (Mevsimlik işçi olarak çalışmıyor)	140	59,07
Toplam		237	100,00

"Emeğinizin karşılığını aldığınızı düşünüyor musunuz?" sorusuna %40,93 (97) evet, %59,07 (140) hayır cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu çalışma şartlarının zorluğuna rağmen emeklerinin karşılığını ne maddi ne manevi olarak alamadıklarını belirtmişlerdir. Çok düşük ücretle sigortasız bir şekilde çalıştıklarını ve bunun da emeklerinin değerini ortadan kaldırdığını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.18. İlçelere göre mevsimlik işçi dağılımı

		Mevsimlik işçi olarak çalışıyor musunuz?		
		Evet	Hayır	Toplam
İlçe	Suruç	45	65	33
	Eyyübiye	50	50	52
	Haliliye	44	66	95
	Harran	62	38	29
	Akçakale	22	78	27
	Toplam	% 45	% 55	236

X^2=9,602 sd=4,000 p=0,048

Analiz sonucuna göre ilçelere göre mevsimlik işçi olarak çalışma durumu arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmaktadır (p=0,048<0,05).

Mevsimlik işçi olarak çalışıyor musunuz? sorusuna evet cevabı veren 107 kişiden 15'i Suruç, 26'sı Eyyübiye, 42'si Haliliye, 18'i Harran, 6'sı Akçakale ilçelerinde oturmaktadır. Hayır cevabı veren 129 kişiden 18'i Suruç, 26'sı Eyyübiye, 53'ü Haliliye, 11'i Harran, 21'i Akçakale ilçelerinde oturmaktadır.

4.7. Kadınların Çalışma Şartlarına Yönelik Araştırma Bulguları

Bu bölümde kadınların sigorta durumu iş kazası geçirme durumu incelenmiştir.

Ankete katılan kadınlara, işveren tarafından sigorta yapılma durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.19.'da görülmektedir.

Çizelge 4.19. İşveren tarafından sigorta yapılma durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
İşveren tarafından sigorta yapılma durumu	Hayır	224	94,51
	Evet	13	5,49
	Toplam	237	100,00

"İşveren tarafından sigortanız yapılıyor mu?" sorusuna %5,49 (13) evet, %94,51 (224) hayır cevapları verilmiştir. Kadınlar çok yüksek oranda bireysel olarak sigortalarının yapılmadığını, daha önce belirtildiği gibi % (49,79)'luk kısmının aile ya da eşinin sosyal güvencesinden faydalandığı, geriye kalan % (50,21)'lik kısmının ise hiçbir şekilde sosyal güvencesinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle kadınların hem aile içinde hem de toplumsal olarak verdikleri emeğin görünmez olduğu sonucunu ortaya çıkmaktadır. Kadınların bireysel bazda hiçbir sosyal güvencesinin olmamasına rağmen hala tarım sektöründe çalışmaları başka iş alternatifinin olmadığını ortaya çıkarmıştır. (Baş, 2019) "Fındık Üretimde Kadın Emeği: Fatsa Örneği" konulu çalışmada araştırma yaptığı iki köydeki tarımda çalışan kadınların %7.5'inin sigortasının olduğunu geriye kalan %92.5'inin ise bireysel olarak hiçbir sosyal güvencesinin olmadığını belirtmişlerdir.

Ankete katılan kadınlara, mevsimlik işçi olarak çalışma koşullarından memnuniyetlerine yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.20.'de görülmektedir.

Çizelge 4.20. Tarımda çalışırken iş kazası geçirme durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımda çalışırken iş kazası geçirme durumu	Hayır	203	85,65
	Evet	34	14,35
	Toplam	237	100,00

"Tarımda çalışırken iş kazası geçirdiniz mi?" sorusuna %14,35 (34) evet, %85,65(203) hayır cevapları verilmiştir. Kadınların ufak kazalar (el kesilmesi, düşme vb) yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

4.8. Kadınların Boş Zaman Etkinliklerine Yönelik Bulgular

Ankete katılan kadınlara, şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidip gitmeme durumu yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.21.' de görülmektedir.

Çizelge 4.21. Şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidip gitmeme durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidip gitmeme durumu	Evet	181	76,37
	Hayır	56	23,63
	Toplam	237	100,00

Çizelge 4.22. Şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidip gitmeme durumu

			Evet	Hayır	Toplam
İlçe	Akçakale	Sayı	27	1	28
		%	13,7	2,5	11,8
	Harran	Sayı	26	3	29
		%	13,2	7,5	12,2
	Merkez	Sayı	121	26	147
		%	61,4	65,0	62,0
	Suruç	Sayı	23	10	33
		%	11,7	25,0	13,9
Total		Sayı	197	40	237
		%	100,0	100,0	100,0

"Şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidiyor musunuz?" sorusuna %83,12 (197) evet, %16,88 (40) hayır cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu eşleri veya aileleri tarafından genellikle hafta sonu şehir merkezinde bulunan alış-veriş merkezlerine götürüldüklerini belirtmişlerdir. Şehir merkezine gidenlerin büyük çoğunluğunu yetişkin nüfusun oluşturduğu görülmüştür. Yaşlı kadınlar, sağlık sorunları nedeniyle hastane dışında pek fazla şehire gitmemektedir.

Ankete katılan kadınlara, ev işleri ve tarlada çalıştığı saatler dışında kendilerine zaman ayırma durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.23.'de görülmektedir.

Çizelge 4.23. Kadınların ev işleri ve tarlada çalıştığı saatler dışında kendilerine zaman ayırma durumu:

	Değişkenler	**Frekans**	**Yüzde(%)**
Kadınların ev işleri ve tarlada çalıştığı saatler dışında kendilerine zaman ayırma durumu	Evet	168	70,89
	Hayır	69	29,11
	Toplam	237	100,00

"Ev işleri ve tarlada çalıştığınız saatler dışında kendinize ayırabileceğiniz zaman aralığı var mı?' sorusuna %70,89 (168) evet, %29,11 (69) hayır cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu tarlada çalışmak dışında az da olsa kendilerine ayırabilecekleri vakit kaldığını kendilerine kalan bu zaman diliminde de çoğunlukla dikişle uğraştıkları ve bundan bazen cüzi miktarda gelir elde ettikleri, yakın çevrenin çoğunlukla akraba olması sebebiyle onları ziyarete gittikleri ve çocuklarına zaman ayırdıkları ortaya çıkmıştır.

4.9. Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanmasına Yönelik Bulgular

Bu bölümde kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumları incelenmiştir

Ankete katılan kadınlara, tarımla ilgili konularda bilgi vermek için mühendislerin kırsala gidip gitmeme durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.24.'de görülmektedir.

Çizelge 4.24. Tarımla ilgili konularda bilgi vermek için mühendislerin kırsala gidip gitmeme durumu:

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımsal yayım çalışması için danışmanın köye gelme durumu	Evet	132	55,70
	Hayır	105	44,30
	Toplam	237	100,00

"Köyünüze tarımla ilgili konularda bilgi vermek için mühendis(Danışman) geliyor mu?" sorusuna %55,70 (132) evet, %44,30 (105) hayır cevapları verilmiştir. Kadınlar tarafından mühendislerin çoğunlukla köylerini ziyaret ettiği belirtilmiştir.

Ankete katılan kadınlara, köye gelen mühendislerin kadınlarla görüşme durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.25.'de görülmektedir.

Çizelge 4.25. Köye gelen mühendislerin kadınlarla görüşme durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Danışmanların kadınlarla görüşme durumu	Hayır	210	88,61
	Evet	27	11,39
	Toplam	237	100,00

"Köyünüze gelen mühendisler sizinle görüştü mü?" sorusuna %11,39 (27) evet, %88,66 (210) hayır cevapları verilmiştir. Tarımda çalışan kadınlar köylerine mühendislerin gittiğini ancak yüksek oranda birebir kendileriyle değil Şanlıurfa'nın geleneksel yapısından dolayı eşleriyle ya da evin erkek fertlerinden biriyle görüşüldüğünü belirtmişlerdir. İlin sosyolojik yapısından dolayı kadın mühendislerin kendilerini ziyaret etmesinin daha iyi olacağını belirtmişlerdir.

4.10. Kadınların Tarımsal Konulardaki Bilgi Alma Kaynağına Yönelik Bulgular

Bu bölümde kadınların tarımsal konularda bilgi alma kaynakları incelenmiştir.

Ankete katılan kadınlara,tarımsal konulardaki bilgilerin ne şekilde öğrenildiğine yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.26.'de görülmektedir.

Çizelge 4.26. Tarımsal konulardaki bilgilerin ne şekilde öğrenildiği

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Tarımsal konulardaki bilgilerin ne şekilde öğrenildiği	Eşi	99	41,77
	Akraba ve komşular	82	34,60
	Diğer	29	12,24
	Hiç kimse	26	10,97
	Danışman	1	0,42
	Toplam	237	100,00

"Tarımsal konulardaki bilgileri kimden alıyorsunuz?" sorusuna %41,77 (99) eşi, %34,60 (82) akraba ve komşular, %0,42 (1) danışmandan, %10,97 (26) hiç kimse, %12,24 (29) diğer cevapları verilmiştir. Şanlıurfa'nın toplumsal ve örfi yapısından dolayı kadınlar çok fazla sosyal olamamakta bu yüzden de yaymanlarla genellikle kadınların değil de erkeklerin görüşmesi nedeniyle tarımsal bilgileri de büyük

çoğunlukla eşlerinden veya akrabalarından öğrenildiği belirtilmiştir. Görüldüğü gibi Şanlıurfa ilinde tarımsal danışmanlar kadınların bilgi alma kaynakları arasına girmemektedir. Ne yazık ki kadınların yayım çalışmalarına katılımı yoktur.

Çizelge 4.27. Tarımsal yayım çalışması için danışmanın gelme durumu

		Tarımsal Konulardaki Bilgileri Kimden Alıyorsunuz?					
Tarımsak yayılım çalışması için danışmanın gelme durumu		Eşi	Akraba ve komşular	Danışman	Hiç kimse	Diğer	Toplam
	Evet	% 56	% 30	% 1	% 5	%8	132
	Hayır	% 23	%40	0	% 19	% 18	105
	Toplam	% 41	% 34	% 1	% 10	% 12	237

X^2=31,867 sd=4,000 p=0,000

Analiz sonucuna göre Tarımsal konulardaki bilgileri kimden alıyorsunuz? İle Köyünüzde tarımla ilgili konularda bilgi vermek için mühendisler geliyor mu? arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmaktadır (p=0,000<0,05).

Köyünüzde tarımla ilgili konularda bilgi vermek için mühendisler geliyor mu? Sorusuna evet cevabı veren 132 kişiden 74'ü tarımsal konulardaki bilgileri eşinden, 40'ı akraba ve komşulardan, 1'i danışmandan, 6'sı hiç kimseden, 11'i diğer kaynaklardan almaktadır. Hayır cevabı veren 105 kişiden 25'i tarımsal konulardaki bilgileri eşinden, 42'si akraba ve komşulardan, 20'si hiç kimseden, 18'i diğer kaynaklardan almaktadır.

Ankete katılan kadınlara,tv ya da radyodan tarımsal konularda bir şeyler öğrenilme durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.28.'de görülmektedir.

Çizelge 4.28. TV ya da radyodan tarımsal konularda bir şeyler öğrenilme durumu

	Değişkenler	**Frekans**	**Yüzde(%)**
TV ya da radyodan tarımsal konularda Bilgi öğrenilme durumu	TV	73	30,80
	Öğrenmiyor	164	69,20
Toplam		237	100,00

"TV ya da radyodan tarımsal konularda bir şeyler öğrendiğiniz oluyor mu?" sorusuna %30,80 (73) TV, %69,20 (164) öğrenmiyor cevapları verilmiştir. Tarımla ilgili konuları genellikle küçük yaşta tarımda çalışmaya başlamaları nedeniyle tecrübeyle veya çevreden öğrenmeleri sonucu edindikleri için TV ya da radyodan çok fazla bilgi edinmedikleri belirtilmiştir. Kadınlar tarımsal bilgiyi kitlesel iletişim araçlarından öğrenmemektedir.

Ankete katılan kadınlara,kadınların tarımla ilgili broşür alıp almama durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.29.'da görülmektedir.

Çizelge 4.29. Kadınların tarımla ilgili broşür alıp almama durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Kadınların tarımla ilgili broşür alıp almama durumu	Evet	192	81,01
	Hayır	45	18,99
	Toplam	237	100,00

"Hiç tarımla ilgili broşür elinize geçti mi?" sorusuna %18,99 (45) evet, %81,01 (192) hayır cevapları verilmiştir. Kırsal yapıdan dolayı çok fazla bu imkana sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

4.11. Toplumsal Cinsiyete Yönelik Araştırma Bulguları

Bu bölümde toplumsal cinsiyet konusundaki konulara yer verilmiştir.

Cinsiyet ayrımının olup olmadığı hakkındaki fikirleri: Ankete katılan kadınlara,cinsiyet ayrımının olup olmadığı hakkındaki fikirleri sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.30. ve 4.31.'de görülmektedir.

Yapılan anket çalışmasına göre 237 anketten 98'ine kadınlar, kız çocuklarının okula gönderilmediği zaman toplumsal cinsiyet ayrımının olduğunu en çok hissettikleri zaman olarak belirtmişlerdir. Kız çocuklarının okutulmasını istediklerini ancak okuyup bir meslek sahibi olunduğunda ekonomik olarak güçlü bir şekilde kendi

ayakları üzerinde durabildiğinde bu ayrımın ortadan kalkabileceğini en azından en düşük seviyeye ineceğini belirtmişlerdir. Anketlerden 72'sine kadınlar ailede söz haklarının olmadığı zaman toplumsal cinsiyet ayrımının olduğunu en çok hissettikleri zaman olarak belirtmişlerdir. Ailede özellikle erkeklerin sözlerinin geçtiği kadınlara çok fazla söz hakkı tanınmadığı belirtilmiştir. Genellikle mutfak işleri veya çocuklarla ilgili konularda kendilerinin sözünün geçtiği onun dışında çok fazla söz hakkına sahip olmadıkları belirtilmiştir. Anketlerden 86'sına ise kadınlar evde tüm ev işlerinden çocuk ve yaşlı bakımından sadece kadınların sorumlu olduğunu ve bu anlarda toplumsal cinsiyet ayrımının olduğunu en çok hissettiklerini belirtmişlerdir. Bunun artık kendilerinin asli görevleri haline geldiğini ve maalesef bu emeklerinin hiçbir zaman görünür olmadığını bunun da kendilerini hem fiziksel olarak hem de ruhsal olarak çok yıprattığını belirtmişlerdir. Anketlerden 46'sına kadınlar, aileleri tarafından kendilerine miras bırakılmadığında bu ayrımı en çok hissettiklerini belirtmişlerdir. Mirasın sadece erkek çocuklara verildiği kız çocuklara hiç bırakılmadığı, kız çocuklarının maddi olarak buna daha çok ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir. Anketlerden 32'sine ise kadınlar herhangi bir toplumsal cinsiyet ayrımı olmadığını bunu çok fazla hissetmediklerini belirtmişlerdir.

Ankete katılan kadınlara, ailede herhangi bir konuda kadınların fikrine başvurulup başvurulmama durumuna yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.30.'da görülmektedir.

Çizelge 4.30. Ailede herhangi bir konuda kadınların fikrine başvurulup başvurulmama durumu

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Ailede herhangi bir konuda kadınların fikrine başvurulup başvurulmama durumu	Evet	162	68,35
	Hayır	75	31,65
	Toplam	237	100,00

"Ailede herhangi bir konuda fikrinize başvuruluyor mu?" sorusuna %68,35 (162) evet, %31,5 (75) hayır cevapları verilmiştir. Kadınların karar verici noktalarda olmasalar da özellikle mutfak işleri, ev bakım ve çocuklarla ilgili konularda genel

olarak fikirlerine başvurulduğu, özellikle yaş olarak ileri durumdaki kadınların sözlerinin aile içinde daha etkili olduğu belirtilmiştir. Ancak kırsal alanda kadınlar tarımsal üretim süreci ile ilgili kararlara ne yazık ki katılmamaktadır.

Ankete katılan kadınlara, ev işlerinde günde kaç saat çalışıldığına yönelik soru sorulmuştur. Bunlara verilen yanıtlar Çizelge 4.21.'de görülmektedir.

Çizelge 4.31. Ev işlerinde günde kaç saat çalışıldığı

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)
Ev işlerinde	1-3 saat	44	18,64
günde kaç saat	4-6 saat	121	51,27
çalışıldığı	7-9 saat	71	30,08
	Toplam	236	100,00

"Evde günde kaç saat çalışıyorsunuz?" sorusuna (Çizelge 4.31.) %18,64 (44) 1-3 saat, %51,27 (121) 4-6 saat, %30,08 (71) 7-9 saat cevapları verilmiştir. Kadınların tarımda çalışmak dışında özellikle hane içinde ev işleri, yaşlı ve çocuk bakımını da çok yüksek oranda üstlendikleri görülmüştür. Ev işlerinin kadınların asli görevi olarak görüldüğü ve bu konuda erkeklerden çok fazla yardım alamadıklarını belirtmişlerdir. Ökten (2009), ''Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni'' konulu çalışmasında; aile reislerinin (%64,3)'lük kısmının kadının görevini, çocuk doğurmak ve bakmak, %22'sinin ev işlerinden sorumlu olmak ve eşine bakmak olarak nitelendirdiğini, daha eşitlikçi bir anlayışla bakan erkeklerin oranının ise %13,8 olduğunu belirtmiştir.

Kadınların tarımda çalışmasına ilişkin tutum ve algı ortalamalarını tespit etmek amacıyla çeşitli ifadeler belirtilerek, bu ifadelere katılma durumları saptanmış, Çizelge 4.32.'deki beşli likert ölçeğinde verilmiştir.

Çizelge 4.32. Kadınların tarımda çalışmasına ilişkin tutum ve algı ortalamaları (1)

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)	Ortalama	Standart sapma
Hanedeki ev işlerinin çoğunu kadınlar yapar	Kesinlikle katılmıyorum	18	7,59	4,270	1,233
	Katılmıyorum	10	4,22		
	Fikrim yok	18	7,59		
	Katılıyorum	35	14,77		
	Kesinlikle katılıyorum	156	65,82		
Tarım sektöründe elde edilen gelirin aile ekonomisine katkısı vardır	Kesinlikle katılmıyorum	15	6,33	3,890	1,170
	Katılmıyorum	18	7,59		
	Fikrim yok	32	13,50		
	Katılıyorum	85	35,86		
	Kesinlikle katılıyorum	87	36,71		
Kadınların ücretli işte çalışmaları hane kararlarına etki etmektedir	Kesinlikle katılmıyorum	19	8,02	3,772	1,224
	Katılmıyorum	18	7,59		
	Fikrim yok	51	21,52		
	Katılıyorum	71	29,96		
	Kesinlikle katılıyorum	78	32,91		
Tarım sezonunda elde edilen gelirden kişisel ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum	Kesinlikle katılmıyorum	26	10,97	3,561	1,375
	Katılmıyorum	37	15,61		
	Fikrim yok	31	13,08		
	Katılıyorum	64	27,00		
	Kesinlikle katılıyorum	79	33,33		
Toplum tarımda çalışan kadınların emeğinin bilincindedir	Kesinlikle katılmıyorum	34	14,35	3,312	1,391
	Katılmıyorum	44	18,57		
	Fikrim yok	30	12,66		
	Katılıyorum	72	30,38		
	Kesinlikle katılıyorum	57	24,05		
Toplum tarımda çalışan kadınların emeğine saygı duyuyor	Kesinlikle katılmıyorum	39	16,46	3,198	1,432
	Katılmıyorum	49	20,68		
	Fikrim yok	32	13,50		
	Katılıyorum	60	25,31		
	Kesinlikle katılıyorum	57	24,05		
	Toplam	237	100,00		

“Toplum tarımda çalışan kadınların emeğinin bilincindedir” seçeneğine %14,35 (34) kesinlikle katılmıyorum, %18,57 (44) katılmıyorum, %12,66 (30) fikrim yok, %30,38 (72) katılıyorum, %24,05 (57) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir.

“Tarım sektöründe elde edilen gelirin aile ekonomisine katkısı vardır” seçeneğine %6,33 (15) kesinlikle katılmıyorum, %7,59 (18) katılmıyorum, %13,50 (32) fikrim yok, %35,86 (85) katılıyorum, %36,71 (87) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların elde ettikleri gelirin büyük çoğunluğunu ailesine vermesiyle, aile ekonomisine katkı sağladığı görülmüştür. Kadınların kendi ihtiyaçlarını kısmen de olsa elde ettikleri gelirden karşılıyor olmasının da maddi açıdan aileye rahatlık sağladığı görülmüştür. Bu bağlamda tarımda çalışan kadınların sürdürülebilir olması için çalışma şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

“Tarım sezonunda elde edilen gelirden kişisel ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum” seçeneğine %10,97 (26) kesinlikle katılmıyorum, %15,61 (37) katılmıyorum, %13,08 (31) fikrim yok, %27,00 (64) katılıyorum, %33,33 (79) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların çoğunluğu elde ettikleri gelirden cüzi miktarda da olsa giyim, kozmetik v.b. ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtmişlerdir.

“Kadınların ücretli işte çalışmaları hane kararlarına etki etmektedir” seçeneğine %8,02 (19) kesinlikle katılmıyorum, %7,59 (18) katılmıyorum, %21,52 (51) fikrim yok, %29,96 (71) katılıyorum, %32,91 (78) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu ücretli işlerde çalışmalarının önemli konularda olmasa dahi aile içi kararlarda etkili olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle kız çocuklarının evlilik kararlarında ve mutfakla ilgili konularda söz sahibi olduklarını ancak bunun çok yetersiz kaldığını, kadınların özellikle genç yaştaki kadınların hane içinde daha fazla söz hakkına sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Baş (2019), ‘’Fındık Üretiminde Kadın Emeği: Fatsa Örneği’’ konulu çalışmada kadınların %15’lik kısmının ise bu soruya evet cevabını verdiğini, %85’nin ise kadınların ücretli işte çalışmasının hane içi kararlarda etkili olmadığını belirtmiştir. Kadının hem tarımsal üretimdeki hem de hane içindeki emeğinin değersiz olduğunu özellikle hane içinde yapmış olduğu işlerin maddi olarak hiçbir karşılığının olmamasının da bunun en büyük göstergelerinden biri olduğunu belirtmiştir.

"Hanedeki ev işlerinin çoğunu kadınlar yapar" seçeneğine %7,59 (18) kesinlikle katılmıyorum, %4,22 (10) katılmıyorum, %7,59 (18) fikrim yok, %14,77 (35) katılıyorum, %65,82 (156) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir.

Çizelge 4.33. Kadınların tarımda çalışmasına ilişkin tutum ve algı ortalamaları (2)

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)		
Mevsimlik işçi olarak çalışırken evimi özlüyorum	Kesinlikle katılmıyorum	57	24,05	3,456	1,622
	Katılmıyorum	11	4,64		
	Fikrim yok	35	14,77		
	Katılıyorum	35	14,77		
	Kesinlikle katılıyorum	99	41,77		
İş kazası durumunda gerekli tıbbi müdaheleye hemen ulaşabiliyorum	Kesinlikle katılmıyorum	37	15,61	3,414	1,389
	Katılmıyorum	24	10,13		
	Fikrim yok	44	18,57		
	Katılıyorum	68	28,69		
	Kesinlikle katılıyorum	64	27,00		
Tarımda çalıştığım sürece çocuklarıma yeterince zaman ayırabiliyorum	Kesinlikle katılmıyorum	56	29,95	2,714	1,456
	Katılmıyorum	31	16,58		
	Fikrim yok	42	22,46		
	Katılıyorum	26	13,90		
	Kesinlikle katılıyorum	32	17,11		
Tarım sektöründe çalışmaktan memnunum	Kesinlikle katılmıyorum	84	35,44	2,544	1,454
	Katılmıyorum	47	19,83		
	Fikrim yok	28	11,81		
	Katılıyorum	49	20,68		
	Kesinlikle katılıyorum	29	12,24		
Çocuklarımın tarım sektöründe çalışmasını isterim	Kesinlikle katılmıyorum	102	43,04	2,312	1,448
	Katılmıyorum	45	18,99		
	Fikrim yok	38	16,03		
	Katılıyorum	18	7,59		
	Kesinlikle katılıyorum	34	14,35		
	Toplam	187	100,00		

"İş kazası durumunda gerekli tıbbi müdahaleye hemen ulaşabiliyorum" seçeneğine %15,61 (37) kesinlikle katılmıyorum, %10,13 (24) katılmıyorum, %18,57 (44) fikrim yok, %28,69 (68) katılıyorum, %27,00 (64) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir.

"Tarım sektöründe çalışmaktan memnunum" seçeneğine %35,44 (84) kesinlikle katılmıyorum, %19,83 (47) katılmıyorum, %11,81 (28) fikrim yok, %20,68 (49) katılıyorum, %12,24 (29) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Çalışmamızda

daha önce de vurguladığımız gibi SGK olmayışı, ücretlerin düşük olması ve çalışma şartlarının zorluğu nedeniyle kadınların büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

"Mevsimlik işçi olarak çalışırken evimi özlüyorum" seçeneğine %24,05 (57) kesinlikle katılmıyorum, %4,64 (11) katılmıyorum, %14,77 (35) fikrim yok, %14,77 (35) katılıyorum, %41,77 (99) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Şanlıurfa'dan farklı şehirlere mevsimlik işçi olarak giden kadınların, doğduğu yaşadığı şehri ve akrabalarını özlemesindeki en büyük etkenin gittiği yerdeki çalışma şartlarının zor olması, düşük ücret almaları ve saygı gösterilmemesi olarak belirtilmiştir. Olumsuz cevap veren kadınların ise yine yaşadıkları yerlerin hayat şartlarının zorluğu ve genç kızların farklı yerler görmek isteği nedeniyle bu cevapları verdiği gözlenmiştir.

"Çocuklarımın tarım sektöründe çalışmasını isterim" seçeneğine %43,04 (102) kesinlikle katılmıyorum,%18,99 (45) katılmıyorum, %16,03 (38) fikrim yok, %7,59 (18) katılıyorum, %14,35 (34) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu çocuklarının tarım sektöründe çalışmasını istemediklerini belirtmişlerdir. Tarım sektöründe herhangi bir gelecek görememeleri, çok düşük ücretlerle çalışılması, sektörün çalışma şartlarının genel olarak zor olması ve kadınların bizzat kendilerinin bunu tecrübe etmeleri nedeniyle çocuklarının tarım sektöründe çalışmasını istemediklerini belirtmişlerdir.

"Tarımda çalıştığım sürece çocuklarıma yeterince zaman ayırabiliyorum" seçeneğine %29,95 (56) kesinlikle katılmıyorum, %16,58 (31) katılmıyorum, %22,46 (42) fikrim yok, %13,90 (26) katılıyorum, %17,11 (32) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir.

Çizelge 4.34. Kadınların tarımda çalışmasına ilişkin tutum ve algı ortalamaları (3)

	Değişkenler	Frekans	Yüzde(%)		
Ev işçiliği ve çocuk bakımı kadının temel görevi olarak görülüyor	Kesinlikle katılmıyorum	29	12,24	4,139	1,444
	Katılmıyorum	17	7,17		
	Fikrim yok	7	2,95		
	Katılıyorum	23	9,70		
	Kesinlikle katılıyorum	161	67,93		
Tarımda çalışan kadınların sigorta girişlerinin yapılması kadınların toplum tarafından görünür kılınmasına olumlu yönde etki yapar	Kesinlikle katılmıyorum	30	12,66	3,920	1,410
	Katılmıyorum	13	5,49		
	Fikrim yok	26	10,97		
	Katılıyorum	45	18,99		
	Kesinlikle katılıyorum	123	51,90		
Tarım kooperatiflerine kadınların üye olmasını olumlu buluyorum	Kesinlikle katılmıyorum	19	8,02	3,789	1,220
	Katılmıyorum	13	5,49		
	Fikrim yok	53	22,36		
	Katılıyorum	66	27,85		
	Kesinlikle katılıyorum	86	36,29		
Aynı emeği sarf etmesine karşılık tarımda çalışan erkekler kadınlardan daha yüksek yevmiye alıyor	Kesinlikle katılmıyorum	32	13,50	3,624	1,472
	Katılmıyorum	34	14,35		
	Fikrim yok	23	9,70		
	Katılıyorum	50	21,10		
	Kesinlikle katılıyorum	98	41,35		
Tarımda kooperatifleşmeye olumlu bakıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	29	12,24	3,578	1,295
	Katılmıyorum	16	6,75		
	Fikrim yok	47	19,83		
	Katılıyorum	79	33,33		
	Kesinlikle katılıyorum	66	27,85		
Kırsal alanda örgün eğitime ve tarımsal eğitime erişim olanakları yeteri düzeydedir	Kesinlikle katılmıyorum	48	20,25	3,089	1,380
	Katılmıyorum	31	13,08		
	Fikrim yok	50	21,10		
	Katılıyorum	68	28,69		
	Kesinlikle katılıyorum	40	16,88		
Kadınların politikada yeteri derecede yae aldığını düşünüyorum	Kesinlikle katılmıyorum	51	21,52	2,916	1,430
	Katılmıyorum	53	22,36		
	Fikrim yok	44	18,57		
	Katılıyorum	43	18,14		
	Kesinlikle katılıyorum	46	19,41		
Tarımsal yayım faaliyetlerinden yeteri düzeyde faydalanıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	45	18,99	2,890	1,261
	Katılmıyorum	41	17,30		
	Fikrim yok	72	30,38		
	Katılıyorum	53	22,36		
	Kesinlikle katılıyorum	26	10,97		
Mirastan pay alabiliyor ve maddi varlığa sahip olabiliyorum	Kesinlikle katılmıyorum	96	40,51	2,620	1,540
	Katılmıyorum	23	9,70		
	Fikrim yok	24	10,13		
	Katılıyorum	63	26,58		
	Kesinlikle katılıyorum	31	13,28		
	Toplam	237	100,00		

“Tarımsal yayım faaliyetlerinden yeteri düzeyde faydalanıyorum” seçeneğine %18,99(45) kesinlikle katılmıyorum, %17,30 (41) katılmıyorum, %30,38 (72) fikrim yok, %22,36 (53) katılıyorum, %10,97 (26) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların bu konuda yakın oranlarda olumlu ve olumsuz cevap verdikleri bu konuda kararsız kalan kadınların oranının ise yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedeni de kadınların genel olarak birebir yaymanlarla görüşme imkanının olmaması, olsa dahi özellikle Harran ve Akçakale'de halkın çoğunluğunu Arapların oluşturması ve kadınların da genellikle fazla Türkçe bilmemesi, aynı şekilde yaymanların da Arapça bilmemesi nedeniyle karşılıklı olarak bir dil ve iletişim problemi yaşadıkları, Suruç ve merkez ilçelerde ise böyle bir problemin fazla olmadığı gözlenmiştir. Kara (2005), çalışmasında kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılımının az olduğunu, çoğunun ya ailelerinden izin alamadıklarını ya da katılmak istemediklerini belirtmiştir.

“Mirastan pay alabiliyor ve maddi varlığa sahip olabiliyorum” seçeneğine %40,51 (96) kesinlikle katılmıyorum, %9,70 (23) katılmıyorum, %10,13 (24) fikrim yok, %26,58 (63) katılıyorum, %13,08 (31) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir.

“Tarım kooperatiflerine kadınların üye olmasını olumlu buluyorum” seçeneğine %8,02(19) kesinlikle katılmıyorum, %5,49 (13) katılmıyorum, %22,36 (53) fikrim yok, %27,85 (66) katılıyorum, %36,29 (86) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. **“**Tarımda kooperatifleşmeye olumlu bakıyorum” seçeneğine %12,24 (29) kesinlikle katılmıyorum, %6,75 (16) katılmıyorum, %19,83 (47) fikrim yok, %33,33 (79) katılıyorum, %27,85 (66) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Anket yaptığımız kadınlara kooperatifleşme hakkında bilgilerinin olup olmadığı soruldu. Kadınların büyük çoğunluğunun kooperatifleşmeyle ilgili yeterli bilgilerinin olmaması üzerine kendilerine kısaca bilgi verilip, ilgili sorular soruldu. Bunun sonucunda; kadınların (64,14)' lük büyük kısmı tarım kooperatiflerine kadınların üye olmasını olumlu bulduğu ve tarımda kooperatifleşmeye olumlu baktığını belirtmişlerdir. % (61,18) olumsuz cevap veren ya da kararsız kalan kadınlar ise kooperatifleşmenin daha çok erkekler için uygun gördüklerini belirtmişlerdir (Serinikli, 2018). Edirne ili Toplum Merkezlerinden Hizmet Alan Yoksul Kadınların Ekonomik Olarak

Güçlenmesinde Kooperatiflerin Önemi ve Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları '' konulu çalışmada kadınların % (64,3)'lük büyük bir kısmı kooperatif fikrine katıldıklarını,% (35,7)'lik kısım ise eşlerinde izin alamama ve ortak iş istememeleri nedeniyle sıcak bakmadıkları belirtilmiştir.

"Kadınların politikada yeteri derecede yer aldığını düşünüyorum" seçeneğine %21,52 (51) kesinlikle katılmıyorum, %22,36 (53) katılmıyorum, %18,57 (44) fikrim yok, %18,14 (43) katılıyorum, %19,41 (46) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların çoğunluğu, kadınların politikada yeteri derecede yer almadığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Özellikle kadın belediye başkanları ve kadın muhtarlar olmasının kendilerini daha iyi anlayacağını belirtmişlerdir.

"Kırsal alanda örgün eğitime ve tarımsal eğitime erişim olanakları yeteri düzeydedir" seçeneğine %20,25 (48) kesinlikle katılmıyorum, %13,08 (31) katılmıyorum, %21,10 (50) fikrim yok, %28,69 (68) katılıyorum, %16,88 (40) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların çoğunluğu örgün eğitim ve tarımsal eğitimin yeterli olduğunu düşünürken, önemli bir kısım da özellikle kız çocukları açısından eğitim olanaklarının yetersiz olduğunu, kızlara özel okulların açılmasını istedikleri ve tarımsal eğitimin ise nerdeyse hiç olmadığını belirtmişlerdir.

"Tarımda çalışan kadınların sigorta girişlerinin yapılması kadınların toplum tarafından görünür kılınmasına olumlu yönde etki yapar" seçeneğine %12,66 (30) kesinlikle katılmıyorum, %5,49 (13) katılmıyorum, %10,97 (26) fikrim yok, %18,99 (45) katılıyorum, %51,90 (123) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu, sigorta girişlerinin yapılmasının kadınların toplum tarafından daha görünür olmasını ve emeklerinin karşılığını somut olarak almalarını sağlayacağını belirtmişlerdir. Kadınların tarım sektöründe çalışırken yaşadıkları en büyük problemin güvencesiz olarak çalışmaları olduğu ve bunun kendilerini önemli ölçüde etkiledikleri gözlenmiştir.

“Ev işçiliği ve çocuk bakımı kadının temel görevi olarak görülüyor” seçeneğine %12,24 (29) kesinlikle katılmıyorum, %7,17 (17) katılmıyorum, %2,95 (7) fikrim yok, %9,70 (23) katılıyorum, %67,93 (161) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir.

“Aynı emeği sarf etmesine karşılık tarımda çalışan erkekler kadınlardan daha yüksek yevmiye alıyor” seçeneğine %13,50 (32) kesinlikle katılmıyorum, %14,35 (34) katılmıyorum, %9,70 (23) fikrim yok, %21,10 (50) katılıyorum, %41,35 (98) kesinlikle katılıyorum cevapları verilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu, erkeklerin daha atik ve daha hızlı hareket etmesi nedeniyle kendilerinden daha yüksek yevmiye aldığını belirtmişlerdir.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Toplumun her alanında görüldüğü gibi tarımsal üretimde de cinsiyet ayrımını önemli ölçüde görmekteyiz. Kadınların hem hane içinde ev işlerini ve çocuk bakımını üstlenmesi hem de ücretsiz aile işçisi olarak tarımsal üretimde yer alması bunlara ek olarak da hayvansal üretimin birtakım sorumluluklarını alması bunun en önemli göstergelerinden biridir.

Ülkemizde 1980 sonrası yaşanan politik geçiş süreci iş hayatındaki tüm kesimleri etkilemiştir. Bu geçiş sürecinden en çok etkilenen sektör tarım ve tarımın temel noktası kadın çalışanlar olmuştur. Tarımda çalışan kadınlar erkek egemen toplum ve aile yapısının içinde ikinci konuma düşerken, çalışma şartlarının zorluğu, elverişsiz barınma ve eğitim şartları gibi birçok sorunla da uğraşmaktadır (Baş 2019).

Ataerkil toplum yapısından dolayı kadının ev işlerini ve çocuk bakımını tamamen üstlenmesi, tarımsal üretimde ise eşit işe eşit ücret alamaması, hiçbir sosyal güvencelerinin olmayışı kadının bu görünmez emeğini daha da derinleştirmektedir. Zaman zaman bunun iyileştirilmesine yönelik adımlar atılıyor olsa da; bunların çok yetersiz düzeyde kaldığını belirtmek gerekir. Araştırma yaptığımız kadınların çoğu yorucu işlerde çalışmalarına rağmen, çalışmalarının karşılığını çok düşük düzeyde aldıklarını, bunun da kendilerini fiziksel yorgunluğa ek olarak ruhsal olarak da çok yıprattığını belirtmişlerdir. Kadınlar, kendilerine ayıracakları yeterli zaman dilimi kalmadığını kalsa dahi bunu akraba ziyareti, ev işleri ya da tv izleyerek geçirdiklerini; bunun dışında zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirebilecekleri bir faaliyetin olmadığını belirtmeleri de araştırma bulgu sonuçlarımızdan biridir.

Ayrıca kadınların, tarımsal üretimin çoğu alanında da büyük oranda yer aldıkları ve yoğun emek verdikleri görülmüştür. Buna da ciddi bir şekilde zaman ayırdıkları ancak buna rağmen emeklerinin karşılığını maddi ve manevi olarak çok fazla

alamadıkları görülmüştür. Tarımsal üretime ek olarak hayvansal üretimde de ciddi bir şekilde yer aldıkları özellikle hayvanların beslenmesi ve barınma yerlerinin temizliğinden sorumlu oldukları da araştırma bulgu sonuçlarımızdan biridir.

Kadınların maalesef aile içinde istenilen düzeyde söz hakkına sahip olmadıkları, ücretli bir işte çalışmalarının kısmen de olsa bu durumu iyileştirdiği ancak bunun da çok yetersiz kaldığı görülmüştür. Sadece mutfakla ilgili işlerde ve kız çocuklarının evliliği konusunda fikir beyan ettikleri ancak bunda dahi karar verici noktada olmadıkları diğer bir araştırma bulgu sonucumuzdur.

Araştırma kapsamında tarımda çalışan kadınların çalışma şartlarının zorluğunu ve bu emeğin görünmezliği ortaya konulmuştur. Özellikle mevsimlik işçi olarak çalışan kadınların çok zor şartlarda çalıştığı, barınma ve kişisel hijyen konusunda ciddi sıkıntılar yaşadıkları bir diğer araştırma bulgu sonucumuzdur. Korunaksız ve bakımsız çadır şartlarında 10 günlük zaman diliminde banyo yapılmamasına varan zorlu şartlara rağmen kadınların başka alternatiflerinin olmaması nedeniyle yine de çalışmaya devam ettiği görülmüştür.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu kısmında, araştırma sonuçlarına ilişkin geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Bu kısma kadar araştırma kapsamında kırsal alanda çalışan kadınların çalışma ve hayat şartlarına yönelik birtakım araştırma bulgularını ortaya koyduk. Sorunların çözümü kolay gibi gözükse de maalesef optimal düzeyde çözümler geliştirmek göründüğü kadar kolay olmamaktadır. Bu bağlamda geliştirdiğimiz öneriler aşağıda yer almaktadır.

Bireysel bazda baktığımız zaman kız çocuklarının gerekli özveri ve mücadeleyi verip eğitimlerini tamamlamaları ve bu konuda ailelerinin de gerekli desteği göstermeleri gerektiği gözlenmiştir. Tarım sektörü içerisinde yer alacaklarsa dahi bunu

daha görünür ve emek karşılığı olan bir konumda gerçekleştirmeleri gerektiği gözlenmiştir. Çünkü bir kadının kendine yetebilecek duruma gelmesi ve ayaklarının sağlam basması o aileden ve toplumdan birçok kadının geleceği için de önemli bir umut adımı olacaktır. Ülkenin kalkınma düzeyleri karşılaştırıldığında en önemli göstergelerden biri kadın ve erkeklerin hak, fırsat ve kaynaklara eşit olarak katılıp katılmayacağıdır.

Toplumsal ve politik bazda bakıldığında ise, kadın-erkek arasındaki ayrımın ortadan kaldırılmasının en azından bunun asgari seviyeye düşürülmesinin en önemli yollarından birinin eğitim olduğu, okullarda özellikle hoşgörü tabanlı bir eğitim verilmesinin bunun önünü açacağı, ayrıca aile içinde özellikle babaların kız çocuklarına olan bakışının olumlu yönde değişmesinin ve onlara gerçek değerlerinin hissettirilmesinin bir kadın için tüm hayatını etkileyebilecek potansiyele sahip bir etmen olduğu görülmüştür. Devletin ise mikro kredilerle tarımsal sektörde yer alan kadınlara destek çıkması, mevsimlik işçilik yapan kadınların bulunduğu yerlerde çalışma şartlarını iyileştirmesi, en azından kadınların sağlık ve hijyen açısından daha rahat edebilecekleri prefabrik yaşam alanları oluşturması ve kadınların görünmez emeğini görünür kılacak tarzda politik adımlar atması gerekmektedir.

Ayrıca araştırmamız kapsamında olan özellikle Akçakale ve Harran İlçelerine sosyo-kültürel yapısından dolayı tarımsal yayım çalışmaları için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından daha çok kadın mühendislerin gönderilmesi gerektiği önerilmektedir. Çünkü bu ilçelerin toplumsal yapısından dolayı kadınlar, mühendislerle birebir görüşememekte o yüzden de tarımsal bilgilerden yeterince yararlanamamaktadırlar. Mühendislerle genel olarak ailenin erkek üyeleri ya da eşleri görüşmektedir. Yine bununla bağlantılı bir şekilde kadın mühendislerin Arapça bilmesi ya da kadın mühendislerle beraber Arapça bilen tercümanların bölgeye gönderilmesi gerektiği önerilmiştir. Çünkü bölgedeki kadınların büyük bir çoğunluğu yeterli düzeyde Türkçe bilmemektedir ve bu da yine hem yayımcılardan bilgi alma hem de genel olarak iletişim konusunda sorun oluşturmaktadır.

Halk Eğitim Merkezlerinin kırsal alanda düzenlediği tarımsal yayım çalışması özellikle kadınlara yönelik olarak çeşitli kurslar getirmeleri ve kadınların bunlardan faydalanmaları sağlanmaları önerilmektedir. Böylelikle kadınlar kendilerine kalan asgari zaman dilimini de daha verimli bir şekilde değerlendireceklerdir. Hem tarımsal üretim açısından hem de mental olarak bunun kadınlara fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Böylelikle vinyonlarının gelişmesine, özgüvenlerinin artmasına katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; toplumun en küçük yapı birimi olan aileden başlamak üzere toplumun tüm kesiminde kadınlara hak ettikleri değerin ve onların hem hane içinde hem tarımsal üretimde hem de toplumun her alanında görünmeyen emeklerinin karşılığının verilmesinin toplumun gelişmesi ve ilerlemesi açısından olmazsa olmaz temel yapı taşı olduğu düşünülmektedir. Bu da kamu, sivil toplum kuruşları ve ilgili özel sektörün bir araya gelerek eşgüdümle atacakları sağlam adımlarla mümkün olacaktır. Örgütlenme farkındalığı yaratılmalı ve özendirilmeli.

KAYNAKLAR

AKBULUT, B. sofradaki yemeğin ötesi: gıda müşterekleri ve feminizm üzerine.

AKDER, H., KASNAKOGLU, H., and CAKMAK, E. H. (2000). Turkey: Sources of Growth in Turkish Agriculture. *Turkey: Country Economic Memorandum, Structural Reforms for Sustainable Growth, Background Papers*.

AKTAŞ, Y. (2005). Tarımsal yayım önemli midir?.Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, *9*(2), 69-79.

AKTAŞ, G. (2013). Üretiyorum Öyleyse Varım: Buldan'da Ev Eksenli Çalışan Kadınların Aile Ve Toplumsal Yaşamda Görünmeyen Emeği. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, *5*(1), 258-267.

BAŞ, L. (2019). *Fındık Üretiminde Kadın Emeği: Fatsa Örneği* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

AŞKIN, D.,ve GÜLLÜPINAR, F. (2018). Göçmen Kürt Gençlerinde Kültürel Değişim Parametreleri: İnegöl Huzur Mahallesinde Saha Çalışmasından İzlenimler. *İdealkent*, *5*(14), 277-308.

BAYRAKTAR, E., ve GAYTANCIOĞLU, O. (2000). Soğan Tarımında Kadın İşgücünün Rolü: Tekirdağ Örneği. IV. *Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 6-8.

BERBER, M., ve ESER, B. Y. (2008). Türkiye'de kadın istihdamı: ülke ve bölge düzeyinde sektörel analiz. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, *10*(2), 1-16.

BİNGÖL, Ş., ve MEÇİK, O. (2021). Yeni Kapitalizm ve Türkiye'de Tarım Sektörünün Dönüşümü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *23*(2), 586-605.

BORA, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. *Ayrımcılık: çok boyutlu yaklaşımlar*, 175-187.

CANDAN, E., ve ÖZALP GÜNAL, S. (2013). Tarımda Kadın Emeği, Tarım Ekonomisi Dergisi. *Cilt*, *19*, 93-101.

CİHANGİR, E., DEMİRHAN, Ö., ve ŞEREMET, M. (2020). Kırsal Turizm Potansiyelinin Ortaya Çıkarılmasında Kırsalda Kadının Durumuna Bir Bakış: Van Otlu Peyniri Üretimi Örneği. *International Journal Of Geography And Geography Education*, (42), 199-222.

DELPHY, C. (2008). Baş Düşman. N. Acar-Savran, ve N. T. Demiryontan (drl.) içinde, Kadının Görünmeyen Emeği (çev. Ş. Ozansü, s. 93), İstanbul: Yordam Kitap.

ECEVİT, Y. (2003). Women's Labor and Social Security. *Bridging The Gender Gap in Turkey: A Milestone Towards Faster Socio-Economic Development and Poverty Reduction*, 73.

ELDREGE E.A., 1991. Women İn Production: TheEkonomic Role Of Women İn Nineteenth-Centuruy Lesotho. Journal Of Women İn CultureAndSociety.

EROL, E. S. E. N. (2013). Avrupa Birliği Ve Türkiye'de Kırsal Kadının Durumu Ve Almanya'dan Proje Uygulama Örnekleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, *12*(1), 105-127.

ESEN, S. (2013). *Köy enstitüleri* (Master'sthesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

EŞTÜRK Ö. ve KILIÇ A. (2016) "Türkiye Kırsalında Kadın Yoksulluğu''

GARSON, G. D. (2012). Testing Statistical Assumptions. *Asheboro, NC: Statistical Associates Publishing*.

GÖKÇE, O. (1996). Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği İle Köy Kadını. *Türkiye*, *2*, 4-6.
GÖKDEMİR, L.,ve ERGÜN, S. (2012). Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü. *İnönü University International Journal Of SocialSciences (Inıjoss)*, *1*(1), 68-80.
GÖKTEPE, Ö. G. E. A. Formel ve Enformel Kadın Çalışanların İstihdam Edilme Biçimlerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisi.
GÜLÇUBUK, B. (2008). Türkiye'de Kırsal Alanda Kadın. *Kırsal Alanda Kadın Çalıştayı*, 15-17.
GÜLÇUBUK, B.,ve YASAN, Z. İşsizlik Yoksulluk Ve Göç Kıskacında Kırsal Alanda Kadın Emeği. *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar*, 90.
HABLEMİTOĞLU, Ş. (1998). Kırsal alanda kadınlar ve sürdürülebilir gıda güvenliği. *Tarım ve köy dergisi*, *123*, 32-35.
HABLEMİTOĞLU, Ş. (2001). Kırsal Alanda İşgücü Değeri İle Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği. *Türkiye Ziraat Odalar Birliği Yayınları, Yayın*, (225).
HABLEMİTOĞLU, Ş., ÖZMETE, E., BAYOĞLU, A. S., ve YILDIRIM, F. (2011). Evde Yaşlı Bakımı Hizmetlerinde Gönüllü Olmanın Gençlerin Yaşamlarına Katkısı. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, *12*(1), 147-163.
KARA ÖCAL, ve BİNİCİ, T. (2003), Sulama Projesine İlişkin Üreticilerin Görüşleri ve Önerileri: Suruç Örneği1 Öz.
KARA ÖCAL, F., (2005). Şanlıurfa İli'nde Kadınların Tarımsal Yayım Çalışmasından Yararlanmasına Etki Eden Olumsuz Etkenler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, *13*(1-2), 71-83.
KANDİYOTİ, D. (1997). Cariyeler, bacılar, yurttaşlar. *İstanbul: Metis Yayınları*.
KARATURHAN, B., ÜNSAL, G., ISSABEK, B., ve GÜLER, D. (2017). İzmir İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği Ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, *23*(1), 85-91.
KASNAKOĞLU, Z.,ve Erdil, E. (2000). Meslek saygınlığı ve tercihleri: Ankara 1996. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, *26*(3-4), 575-603.
KAYA, M.,ve ÖZGÜLNAR, N. (2015). Mevsimlik (Gezici/Geçici) Tarım İşçilerinin İki Yerleşim Birimindeki Yaşam Koşulları Ve Sağlık Durumlarına Niteliksel Bakış. *Turkish Journal Of Public Health*, *13*(2), 115-126.
KULAK, E. (2011). Tarımsal üretim süreçlerindeki değişimin kırsal alanda kadın istihdamına etkileri: 1980 sonrası gelişmeler. *Uzmanlık Tezi, TC Başbakanlık*.
NEİDEEN, T.,and BRASEL, K. (2007). Understanding Statistical Tests. *Journal Of Surgical Education*, *64*(2), 93-96.
ÖKTEN, Š. (2009). Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Journal Of International SocialResearch*, *2*(8).
ÖNAL, A. Y. (2011). Sermaye birikimi-vergi yapısı ilişkisi bağlamında gelir bölüşümü: 1960-2009 Türkiye örneği. *Amme İdaresi Dergisi*, *44*(3), 57-84.
ÖZAYDINLIK, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın Ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33).
ÖZMETE, 2016,https://eds.p.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=f6c9bcf3-fadc-40e5-be46-bb438ebc3bbf%40redis
PİNDORİA, R. V., LİM, J. Y., HAWKES, J. E., LAZARO, M. J., HEROD, A. A., and KANDİYOTİ, R. (1997). Structural Characterization Of Biomass Pyrolysis

Tars/Oils From Eucalyptus Wood Waste: Effect Of H2 PressureAndSampleConfiguration. *Fuel*, *76*(11), 1013-1023.

SANIK, M., M and STAFFORD,K., (1986). Boy/Girl Differences İn HouseholdWork. *Journal Of Consumer Studies& Home Economics*, *10*(3), 209-219.

SARPTÜRK, İ. (1990). Adana İli Kır Toplum Yapısı İçinde Kadının Yeri. *Çü Fen Bilimleri Enstitisü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, S-50*.

CANDAN, E., ve GÜNAL, S. Ö. (2013). Tarımda Kadın Emeği. *Turkish Journal of Agricultural Economics*, *19*(1).

ŞAHİN, M. (2019). Kültür Aktarımında Toplumsal Cinsiyetin Rolü. *Akademik Hassasiyetler*, *6*(11), 233-249.

SERİNİKLİ, N. (2018). Edirne Toplum Merkezlerinden Hizmet Alan Yoksul Kadınların Ekonomik Olarak Güçlenmesinde Kooperatiflerin Önemi ve Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *9*(1), 161-182.

TARIM, G.,ve BAKANLIĞI, H. (2012). Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012-2016).

TANRIVERDİ YAMAN, S. (2015). *Tarım kredi kooperatiflerince kredilendirilen damla sulama sistemlerinde performans değerlendirmesi* (Master'sthesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).

TARIM, G.,ve BAKANLIĞI, H. (2012). Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012-2016).

URHAN, B.,ve ETİLER, N. (2011). Sağlık Sektöründe Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi. *Çalışma Ve Toplum*, *2*(29), 191-215.

VATANDAŞ, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algilanişi. *IstanbulJournal Of SociologicalStudies*, (35), 29-56.

YAMAN, M. (2020). Tarımsal üretimde kadın emeği: Tarihte kısa bir gezinti. *Aramızda kalmasın: Kır, kent ve ötesinde toplumsal cinsiyet*, 57-61.

YILDIRAK, N., GÜLÇUBUK, B., ve GÜN, S. (2003). *Türkiye'de gezici ve geçici kadın tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları ve sorunları*. TARIM-İŞ.

YILMAZ, S. (2018). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Günlük Hayattaki Yansımaları: Çorum/Alaca Örneği. *İmgelem*, *2*(2), 59-79.

EKLER

EK 1: Anket Çalışması

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	**Cinsiyetiniz**	Erkek ( )	Kadın ( )			
2	**Yaşınız**	18-24 ( )	25-31 ( )	32-38 ( )	39-45 ( )	46 ve Üstü ( )
3	**Öğrenim Durumunuz**	Okur Yazar Değil ( )	İlkokul ( )	Ortaokul ( )	Lise ( )	Lisans ( )

SORU NO		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Toplum Tarımda çalışan kadınların emeğine saygı duyuyor.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Toplum Tarımda çalışan kadınların emeğinin bilincindedir.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Tarım sektöründe elde edilen gelirin aile ekonomisine katkısı vardır.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Tarım sezonunda elde edilen gelirden kişisel ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Kadınların Ücretli İşte Çalışmaları Hane Kararlarına Etki etmektedir.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Hanedeki ev işlerinin çoğunu kadınlar yapar.	( )	( )	( )	( )	( )
7	İş kazası durumunda gerekli tıbbi müdahaleye hemen ulaşabiliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Tarım sektöründe çalışmaktan memnunum.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Mevsimlik işçi olarak çalışırken evimi özlüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Çocuklarımın tarım sektöründe çalışmasını isterim.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Tarımda çalıştığım süreçte çocuklarıma yeterince zaman ayırabiliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Tarımsal yayım faaliyetlerinden yeteri düzeyde faydalanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Mirastan pay alabiliyor ve maddi varlığa sahip olabiliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Tarım kooperatiflerine kadınların üye olasını olumlu buluyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Tarımda kooperatifleşmeye olumlu bakıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Kadıların politikada yeteri derecede yer aldığını düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Kırsal alanda örgün eğitime ve tarımsal eğitime erişim olanakları yeteri düzeydedir.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Tarımda çalışan kadınların sigorta girişlerinin yapılması kadınların toplum tarafından görünür kılınmasına olumlu yönde etki yapar.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Ev işçiliği ve çocuk bakımı kadının temel görevi olarak görülüyor.					
20	Aynı emeği sarf etmesine karşılık tarımda çalışan erkekler kadınlardan daha yüksek yevmiye aldır.	( )	( )	( )	( )	( )

1. Kaç yaşında evlendiniz?

12-15) 16-21 ( ) 22-30 ( ) 30-40 ( )

2. Kaç çocuğunuz var?

   Çocuğum yok ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla ( )

3. Tarlada Günde kaç saat çalışıyorsunuz?

   1-3 saat ( ) 4-6 saat ( ) 7-9 saat ( )

4. Evde günde kaş saat çalışıyorsunuz?

   1-3 saat ( ) 4-6 saat ( ) 7-9 saat ( )

5. Kaç yaşından beri tarımda çalışıyorsunuz?

   6-12 ( ) 12-15 ( ) 16-18 ( ) 19-21 ( ) 21 ve sonrası ( )

6. Mevsimlik işçi olarak çalıştınız mı?

   Evet ( ) Hayır ( )

7. Yılda kaç ay mevsimlik işçi olarak çalışıyorsunuz?

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla ( )

8. Mevsimlik işçi olarak il dışına gidiyor musunuz?

   Evet ( ) Hayır ( )

9. Çalışma koşularından memnunu musunuz?

   Evet ( ) Hayır ( )

10. İşverenin size karşı davranışından memnun musunuz?

    Evet ( ) Hayır ( )

11. Emeğinizin karşılığını aldığınızı düşünüyor musunuz?

    Evet ( ) Hayır ( )

12. İşveren tarafından sigortanız yapılıyor mu?

    Evet ( ) Hayır ( )

13. Tarımda çalışırken iş kazası geçirdiniz mi?

    Evet ( ) Hayır ( )

14. Şehir veya ilçe merkezlerine alışverişe gidiyor musunuz?

    Evet ( ) Hayır ( )